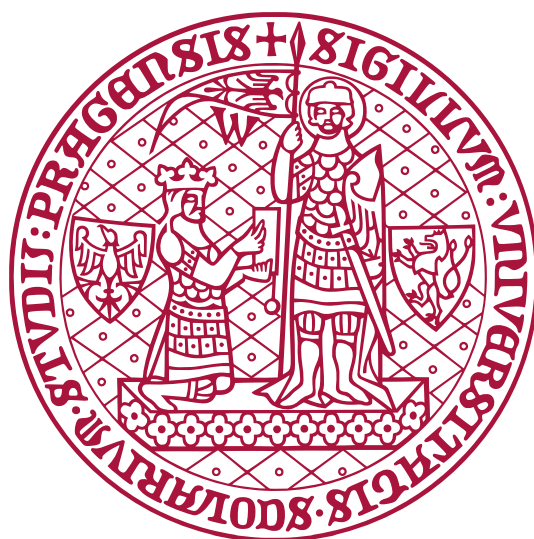

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Bakalářská práce

Učitelské organizace jako aktéři ve vzdělávací politice

Autor práce: Daniel Saifrt

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Mouralová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3. 5. 2022

Daniel Saifrt

Bibliografický záznam

SAIFRT, Daniel. *Učitelé jako aktéři ve vzdělávací politice*. Praha, 2022. 52 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Magdalena Mouralová, Ph.D.

Rozsah práce: 91 669 znaků včetně mezer (Úvod až Závěr)

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje učitelům, učitelským organizacím a jejich působení ve vzdělávací politice a při tvorbě vzdělávací politiky. Učitelé jsou velmi významným aktérem vzdělávací politiky, jsou aktérem, na kterém záleží úspěch dané politiky. Vzhledem k jejich důležitosti ve vzdělávací politice i celé vzdělávací soustavě je jim věnována velmi malá pozornost výzkumníků, a to by tato práce mohla začít měnit a přinést nové náměty k dalšímu zkoumání učitelské komunity. Cílem této práce je identifikovat témata, která jsou pro učitelské organizace reprezentující učitele při tvorbě politik důležitá, a jejich postoje k nim. Dalším cílem je identifikovat a popsat fungování učitelských organizací ve vzdělávací politice a jakou roli při tvorbě politiky často mají. Metodologicky má práce smíšený výzkumný design, z větší části jde však o kvalitativní výzkum. Pro splnění cílů byly užity metody obsahové analýzy dokumentů a polostrukturované rozhovory se zástupci zkoumaných organizací. Výzkum v rámci této práce ukázal, že učitelské organizace nejvíce akcentují témata podpory a postavení učitelů, zákon o pedagogických pracovnících, revize rámcových vzdělávacích programů a pracovní právní podmínky učitelů. V rámci zastupování učitelské komunity je otázka výrazně složitější. Zkoumané organizace při svém působení zastupují své vlastní členy, ale nikoliv učitele jako celek. Při tvorbě politiky jsou učitelské organizace nejčastěji zájmovými skupinami.

Abstract

The bachelor thesis deals with teachers, teachers' organizations and their involvement in educational policy and in the creation of educational policy. Teachers are a very important actor in education policy, they are the actor on whom the success of a policy depends. Due to their importance in education policy and the whole education system, there is paid very little attention to them by researchers, and this work could begin to change and bring new ideas for further research of the teaching community. The aim of this work is to identify topics that are important for teachers' organizations representing teachers in policy-making, and describe their attitudes towards them. Another goal is to identify and describe the functioning of teachers' organizations in education policy and what role they often play in policy-making. Methodologically, the work has a mixed research design, but for the most part it is qualitative research. For meeting of goals were used methods of document content analysis and semi-structured interviews with representatives of the surveyed organizations. Research in this work

has shown that teachers' organizations emphasize the topics of support and the position of teachers, the law on teachers, the revision of the framework educational programs and the employment conditions of teachers. In representing the teaching community, the issue is more difficult. The surveyed organizations represent their own members, but not teachers as a whole. Teachers are most often interested groups in policy-making.

Klíčová slova

učitelé, učitelské organizace, zájmy, zájmové skupiny, Pedagogická komora, Učitelská platforma, Otevřeno, Českomoravský odborový svaz pracovníků školství

Key words

teachers, teacher organizations, interests, interest groups, Pedagogická komora, Učitelská platforma, Otevřeno, The Czech and Moravian Trade Union of Workers in Education

Title

Teachers' organizations as actors in educational policy

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Magdaleně Mouralové, Ph.D. za velkou ochotu vést mou práci a cenné rady, které mi při jejím vypracování poskytovala. Rád bych také poděkoval všem svým respondentům za jejich čas pro mou práci a velkou otevřenost při společných rozhovorech.

Obsah

Úvod.....	10
1. Cíle a výzkumné otázky	11
2. Přehled stavu poznání.....	12
3. Teoretická východiska.....	14
3.1 Aktéři ve vzdělávací politice	14
3.2 Zájmové skupiny	16
3.3 Učiteléské organizace jako zájmové skupiny.....	17
4. Data a metody.....	19
4.1 Výzkumný design	19
4.2 Výběr organizací.....	19
4.3 Sběr a analýza dat	20
4.4 Možnosti a limity zvoleného výzkumného designu	21
5. Učiteléské organizace v České republice	22
5.1 Pedagogická komora.....	24
5.1.1 Představení organizace	24
5.1.2 Cíle a témata.....	26
5.1.3 Role organizace ve vzdělávací politice	28
5.2 Učiteléská platforma.....	29
5.2.1 Představení organizace	29
5.2.2 Cíle a témata.....	31
5.2.3 Role organizace ve vzdělávací politice	33
5.3 Českomoravský odborový svaz pracovníků školství.....	34
5.3.1 Představení organizace	34
5.3.2 Cíle a témata.....	36
5.3.3 Role organizace ve vzdělávací politice	38
5.4 Otevřeno	38

5.4.1 Představení organizace	38
5.4.2 Cíle a témata.....	40
5.4.3 Role organizace ve vzdělávací politice	41
5.5 Shrnutí	42
6. Diskuse	45
Závěr.....	47
Seznam použitých zdrojů	49

Úvod

Učitelé jsou klíčovým aktérem vzdělávací politiky. Z velké míry jsou důležitým faktorem toho, zda daná politika bude úspěšná či nikoliv. Mnoho studií také ukazuje působení učitelů jako jeden z klíčových faktorů na studijní výsledky žáků. (Zelinková 2015)

Kromě jejich velkého vlivu na studijní výsledky žáků jsou učitelé také zásadním aktérem politického procesu, zejména jeho implementační fáze, kdy jsou jakýmsi nositeli vzdělávací politiky a jsou to právě učitelé, kteří uvádí přijatou politiku do praxe. Přijetí nebo odmítnutí učitelů má tak zásadní vliv na úspěšnost přijaté politiky. (Zelinková 2015)

Učitelé díky své pozici mají také možnost zasahovat do politického procesu a ovlivňovat celkovou podobu přijaté politiky (Zelinková 2015). Nejde však o homogenní skupinu s jednotným pohledem na věc. Učitelé jsou také málokdy aktéři, kteří by formulovali politiku. Klíčovou roli však sehrávají při implementační fázi. Pro úspěšnost politiky je tak vždy nutné navázat dialog s takovým aktérem. Pro uplatňování svých zájmů se učitelé sdružují do různých učitelských organizací, neboť jednotlivé zájmy učitelů by neměli tak silnou pozici jako v případě sdružení do silné organizace. (Mouralová 2019)

Učitelských organizací je v českém vzdělávacím systému celá řada. Každá z nich však cílí a zastupuje různé skupiny učitelů. Existují předmětové učitelské organizace, které zastupují učitele podle jejich vystudované aprobace, ale také organizace cílící na učitele jako celek bez ohledu jejich aprobace. (Mouralová 2019) V rámci této práce se budu zabývat tou druhou skupinou učitelských organizací.

V zahraničí postupně pozice učitelských organizací roste. Příkladem může být American Federation of Teachers ve Spojených státech, National Union of Teachers ve Velké Británii nebo Fédération de l'Éducation Nationale ve Francii. Tyto učitelské organizace v zahraničí disponují značnými finančními zdroji i velkou členskou základnou, jejich pozice je tak silná a organizace samy tak často zvoleným politikům přinášejí vlastní návrhy různých vzdělávacích politik. (Kalous 2006)

V našem prostředí se k učitelům velmi často postupuje z pedagogického či sociologického hlediska. Moje práce má tak více přispět pohledu na učitele z pohledu veřejně politického, který u nás není tak častý. (Mouralová 2019)

1. Cíle a výzkumné otázky

Jak jsem psal již v úvodu, učitelé jsou zásadním aktérem vzdělávací politiky, na kterém stojí její úspěšnost. Vzhledem k jejich důležitému postavení jak v rámci vzdělávací politiky, tak i celého vzdělávacího systému, je učitelům věnována velmi malá pozornost. V současné době nemáme příliš odborných zdrojů, které by u nás mapovali, co si učitelé myslí, jak vidí systém, jehož jsou součástí nebo jak participují na jeho tvorbě či podmínkách.

Předmětem zkoumání mé práce tak budou učitelské organizace, které se snaží zastupovat zájmy učitelů jako celku. Pohled na učitele ve vzdělávací politice jako učitelské organizace je relevantní zejména z toho důvodu, že učitelů je velké množství a pro svůj vliv na tvorbu vzdělávací politiky se musí sdružovat v organizace, aby jejich hlas byl hlasitější a srozumitelnější. Vliv učitele-jednotlivce na tvorbu politiky není příliš velký. (Mouralová 2019) Cílem této mé práce je tedy identifikovat témata rezonující za posledních 10 let mezi učiteli a specificky v učitelských organizacích. Dalšími cíli je popsat postoje a způsob argumentace učitelských organizací k těmto tématům a identifikovat, jaké zájmy v dané otázce organizace reprezentují.

V rámci vymezení těchto cílů si pak v práci pokládám tyto výzkumné otázky:

1. Jaká témata rezonují mezi učitelskými organizacemi v posledních 10 letech?
2. Jaké zájmy/zájmy jakých učitelů reprezentují různé učitelské organizace? Jak se to projevuje v jejich vyjádřeních a jednáních?
3. Jaké postoje mají učitelské organizace ke zjištěným tématům?
4. Jakou roli mají učitelské organizace ve vzdělávací politice?

Svou práci bych kromě splnění deklarovaných cílů a výzkumných otázek rád zpopularizoval učitelské povolání, pomohl k uvědomění toho, jak jsou učitelé důležití a přivedl další výzkumníky k námětům dalších výzkumů, které nám pomohou zmapovat působení učitelů ve vzdělávací politice.

2. Přehled stavu poznání

Učitelům, potažmo učitelským organizacím, se věnuje velmi málo výzkumů. A to i přes jejich důležitost jak v politickém procesu, tak ve vzdělávací soustavě. Ucelený pohled na učitele jako na aktéry vzdělávací politiky přinesla ve své dizertační práci Mouralová (2019). V rámci své práce však spíše aplikuje různé aktérské a veřejně politické přístupy na tohoto konkrétního aktéra vzdělávací politiky. (Mouralová 2019) Postoje a zájmy učitelů a jejich role v politickém procesu však nejsou předmětem zkoumání. Učitelům se ve své kapitole věnuje také Zelinková (2015)

Data o učitelích tak čerpáme více z mezinárodních šetření TALIS a PISA. Ve větší míře však TALIS, který zkoumá postoje učitelů k jejich profesi samotné, zkoumá sebedůvěru učitelů, spokojenost s povoláním, jak jsou podporováni začínající učitelé nebo jak učitelé nakládají se svým pracovním časem. (TALIS 2018) Šetření PISA se spíše zabývá výsledky a gramotností žáků (PISA 2018). Obě šetření u nás naposledy proběhla v roce 2018.

Velký výzkum v českém prostředí provedla Jana Straková s Jaroslavou Simonovou a Davidem Gregerem. Zabývali se souvislostí postojů učitelů a výsledky žáků v závislosti na jejich domácím zázemí. Postoj učitelů vnímali podle konceptu akademického optimismu, který „zahrnuje důvěru učitelů ve vlastní schopnosti, důvěru v žáky a jejich rodiče a důraz na vzdělávací výsledky žáka“. Výzkum ukázal velmi významný vztah mezi těmito dvěma veličinami. (Straková, Simonová, Greger 2018)

V současné době celkem pochopitelně převažuje i v tématu učitelů koronavirová pandemie a distanční výuka. Výrazně se těmito tématům věnuje sociolog Daniel Prokop a jeho výzkumná instituce PAQ Research, jenž zkoumal například zkušenosti českých učitelů s distanční výukou. (PAQ Research 2021)

Ačkoliv jsou tyto výzkumy velmi podnětné, ani ty však nezkoumají učitele jako klíčové aktéry vzdělávací politiky. V České republice tak podobnými výzkumy příliš nedisponujeme, má práce v tomto smyslu přináší něco nového, ne příliš zkoumaného. Důvody tohoto opomenutí učitelů, potažmo učitelských organizací, jako aktérů politiky v rámci odborné a výzkumné literatury jsou na samostatný výzkum. Zásadním však může být rozpolcenost a nejednota učitelů jako profese. Učitelé u nás totiž nemají jednotnou a silnou profesní organizaci jako například lékaři v případě České lékařské komory, která hájí zájmy lékařů v rámci zdravotní politiky. Podobně silná organizace v případě učitelské profese chybí. Dalším důvodem může

být i poměrná roztržitost učitelských zájmů, a tudíž i organizací, které tak nemluví jedním hlasem. Dle průzkumu Alexandry Lacinové (2020) v České republice v roce 2020 působilo minimálně 57 učitelských organizací.

Výrazně více se tak učitelskými organizacemi výzkumníci zabývají v zemích, kde tyto instituce mají daleko větší moc a tradici. Příkladem může být Velká Británie nebo Spojené státy americké, například hlavní americká organizace AFT, American Federation of Teachers, byla založena již v roce 1916, pro porovnání jedna z aktivnějších českých učitelských organizací Učitelská platforma v prosinci 2017. I v těchto zemích se však výzkumy učitelských organizací nerodily lehce. George A Male již v roce 1955 ve svém textu nabádal k větší výzkumné aktivitě na poli učitelských organizací, neboť je považoval za důležitého aktéra a jejich roli velmi vnímal i vzhledem k historii amerického vzdělávání. Ve svém textu také popisoval problémy, které vedou k nedostatku výzkumů učitelských organizací jako je například tehdejší neochota organizací zveřejňovat své záznamy a publikace a obecně nedostatek informací i vzhledem k rivalitě mezi organizacemi. (Male 1955)

Posun můžeme vidět již v roce 1976, kdy Tom James přichází s článkem, v němž vnímá učitelské organizace jako významnou sílu, jenž má výrazný vliv při tvorbě vzdělávací politiky. Důležitou podmínkou je však jejich organizace. Jako příklad uvádí třídní stávkou učitelů v Delaware, kde místní guvernér vetoval návrh zákona, jenž by zvýšil platy učitelů o 8 %. Pod nátlakem stávkou ustoupil a začal podporovat navýšení mezd. Ovšem pod nátlakem jiné zájmové skupiny, jedné ropné společnosti, která hrozila zavřením ropných rafinérií, opět od navýšení platů ustoupil. Učitelské organizace následně dlouhou dobu musely vyjednávat o navýšení platů a s tím spojený růst životních nákladů, ale také například o velikosti třídy pro učitele. (James 1976) Tento příklad jednoznačně ukazuje sílu učitelů v případě spojené a jednotné organizace, která dokáže hájit jejich zájmy. Kromě vyjednávání mají učitelé i jiné nástroje jako je například stávka.

Významný výzkum na poli vzdělávací politiky a roli učitelů v ní provedl v roce 1994 britský výzkumník se svým týmem z Univerzity v Readingu Paul Croll (1994). Identifikoval 4 modely a role učitelů ve vzdělávací politice – učitel jako partner ve vzdělávací politice, realizátor vzdělávací politiky, oponent vládní politiky a tvůrce vzdělávací politiky v praxi (Croll 1994).

3. Teoretická východiska

3.1 Aktéři ve vzdělávací politice

Vymezení aktérů ve vzdělávací politice, či ve veřejné politice obecně, není jednoduchá záležitost. Na veřejně politické aktéry lze pohlížet z mnoha pohledů, existuje celá řada aktérských přístupů a teorií. Při vymezení aktérů ve vzdělávací politice budu vycházet zejména z textu Jaroslava Kalouse (2006), který se jim věnuje a jednoznačně určuje jejich pozici. Hlavním kritériem výběru je podle výzkumníka Normana C. Thomase institucionální postavení v politickém systému, jehož se budu i v této kapitole držet (Thomas 1975 cit. dle Kalous 2006).

Jedním z hlavních aktérů jsou zvolení politici. Zvolení politici mají díky svému zvolení ve volbách vysokou legitimitu a výrazně na nich závisí, jak se bude vzdělávací politika vyvíjet. Jmenovitě by do této skupiny patřil v našem politickém systému ministr/yně školství, následně vláda jako celek, která projednává různé návrhy a následně je posílá ke schválení do Poslanecké sněmovny. Z toho nám vychází i poslanci a senátoři, zde bych zmínil zejména členy Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu, kteří návrh z dílny Ministerstva školství projednávají detailněji a dávají k němu své stanovisko. Poslanci, případně Senát jako celek, mohou ke zmiňovaným návrhům navrhnout své vlastní pozměňovací návrhy, které se následně projednávají a hlasuje se o nich. V rámci legislativního procesu tak může dojít a v řadě případů i dochází ke změnám oproti původnímu vládnímu návrhu. Záleží však také na vládní koalici, většině v Poslanecké sněmovně atd. (PSP ČR, nedatováno) Do této kategorie však nepatří pouze politici na celostátní úrovni, ale také na regionální a komunální, tedy krajští a obecní zastupitelé, hejtmani a starostové. Tato kategorie politiků pak může výrazně ovlivňovat regionální školství.

Obecně však není příliš zvykem, že by zvolení politici byli těmi aktéry, kteří by přinášeli nové návrhy v rámci vzdělávací politiky, spíše nechávají pracovat úředníky. Klíčovou roli však hrají při fázi rozhodování, kdy se rozhoduje, který návrh vláda zvolí. (Kalous 2006) Politik pak také reprezentuje stanovisko a návrh navenek, v médiích.

Jak jsem již zmínil výše, klíčovým aktérem jsou úředníci. Kalous (2006) tuto velmi širokou skupinu aktérů nazývá termínem školská administrativa. Řadí do ní všechny úředníky ministerstva školství, náměstky, vedoucí odborů i oddělení, pracovníky školní inspekce, ale třeba i ředitele škol. Tato široká skupina je ve vzdělávací politice velmi důležitá, neboť má největší vliv na realizaci a podobu politiky. Ve vertikálním rozměru politiky podle Colebatche

(2005) je školská administrativa skupina podřízení implementující politiku, často je sama jejím tvůrcem. Je také nutné zmínit, že do této skupiny však nepatří pouze administrativa ze školských institucí jako je ministerstvo školství, školská inspekce nebo regionální instituce. Patří sem také pracovníci z jiných resortů jako je ministerstvo práce a sociálních věcí, průmyslu a obchodu nebo zemědělství. (Kalous 2006) Vzdělávací politika je díky této úzké provázanosti jednou z nejsložitějších politik, i přes různé předsudky s kterými se analytici vzdělávací politiky setkávají o tom, jak je vzdělávací politika jednoduchá, protože „do školy přece chodíme všichni, a tak všichni máme povědomí o tom, co se ve školách děje a k čemu vzdělání je a není“ (Potůček 2005). Otázky, kterými se však vzdělávací politika zabývá, jsou však mnohem komplikovanější. (Potůček 2005)

Dalším aktérem vzdělávací politiky podle Kalouse (2006) jsou učitelé a jejich organizace. Jelikož jsou hlavním tématem této práce, budu se jim podrobně věnovat v samostatné podkapitole.

Aktérem vzdělávací politiky jsou i rodiče. Obecně rodiče nejsou aktérem, který by přímo zasahoval do tvorby nebo implementace nějaké konkrétní vzdělávací politiky. Jejich vliv tak může být patrnější v regionálním školství, a ještě více na jednotlivých školách, kde studují děti rodičů. (Kalous 2006) Rodiče své zájmy nejčastěji prosazují kontaktováním a schůzkou s ředitelem školy nebo učitelem podle druhu problému. Institucionálně se rodiče se svými zájmy sdružují do různých občanských sdružení jako například sdružení rodičů a přátel školy. Tato sdružení se více vyskytují na základních školách než například v mateřských, kde rodiče komunikují a uplatňují své zájmy jinými nástroji. (Trnková, Ticháček 2003) Rodiče mohou zasedat i v různých radách školy, kde mohou ovlivňovat politiku jednotlivých škol. I přes tyto institucionální možnosti nedochází k příliš velké organizaci rodičů, výjimkou je například Francie nebo Spojené státy americké, kde existují rodičovské organizace a aktivně se zapojují do tvorby politik. Obecně však přes různé možnosti rodiče nemají dostatečné časové a informační zdroje k návrhům různých alternativ a většímu zapojení do politického procesu. (Kalous 2006)

Podobně jako rodiče jsou i samotní studenti aktérem vzdělávací politiky, jsou však aktérem s nejslabší možností ovlivňovat vzdělávací politiku. Často reagují velmi prudce a proti establishmentu. Jejich aktivity mohou vést k činnosti ředitelů škol nebo úředníků, jako příklad studentských aktivit mohou být účast v různých školských parlamentech nebo studentské protesty. (Kalous 2006)

Kalous (2006) uvádí jako aktéry ještě církve a zaměstnavatele. Role církví byla klíčová ve vzdělávání v době před průmyslovou revolucí, od té doby je víra a svoboda vyznání brána jako individuální svoboda každého z nás. Vzdělávací soustava je tak sekularizovaná.

Vliv zaměstnavatelů je cítit zejména v oblasti zemědělství, průmyslu a obchodu. Firmy mají velký zájem se angažovat zejména ve školách s technickými obory, kde vidí své potencionální zaměstnance.

V poslední řadě uvádím odborníky na vzdělávání jako aktéry vzdělávací politiky. Sem bychom mohli zařadit různé odborníky z univerzit na vzdělávání nebo novináře zabývající se školstvím ve svých médiích. Bez jejich působnosti si lze těžko představit tvorbu politik, neboť se buď přímo podílí na tvorbě různých strategií a politik nebo je připomínají. (Kalous 2006)

Výčet aktérů jistě není úplný, jiní autoři budou mít dozajista jiné rozdělení. Jde o složitou disciplínu a vždy záleží na kontextu a na řešeném problému. Obecně však tento výčet považují za dostatečný.

3.2 Zájmové skupiny

Na vymezení a definici zájmových skupin nepadá v politologii a veřejné politice všeobecná shoda. Největší rozpor je v tom, zda je politické působení zájmové skupiny definiční kritérium. (Fiala 1999) Vývoj vědění zájmových skupin vychází zejména z díla německého sociologa Maxe Webera. V této práci využiji definici současného německého politologa Ulricha von Alemanna, jenž definuje zájmové skupiny jako „dobrovolně utvářené sociální jednotky s určitými cíli a s určitým – na dělbu práce spočívajícím – vnitřním členěním (organizací), které se snaží uskutečnit individuální, materiální a ideové zájmy svých členů ve smyslu potřeb, užitku a ospravedlnění, přičemž to dělají uvnitř sociální jednotky (malý sportovní klub) nebo vůči jiným skupinám, organizacím a institucím (velký sportovní svaz)“. (Fiala 1999) Při vymezení zájmových skupin, které primárně hájí ekonomické zájmy svých členů (zájmy zaměstnanců, zaměstnavatelů, profesní organizace), je třeba zmínit i nátlakové skupiny, které se od těch zájmových liší tím, že hájí zájmy spíše z ideologického pohledu. Jde zejména o skupiny kladoucí důraz na lidská práva, rovnost žen a mužů nebo životní prostředí. (Říchová 2002)

Řada definic zájmových skupin má ten problém, že v nich můžeme nalézt i znaky politických stran. Maurice Duverger odlišoval politické strany od zájmových skupin jejich účastí na politické moci a snahou ji získávat. Pokud budeme politické strany odlišovat takto, museli

bychom politickou moc chápat pouze jako vykonávání funkcí. Tím hlavním rozdílem je však politická soutěž neboli volby, kterých se účastní pouze politické strany, nikoliv zájmové skupiny. Zájmové skupiny však působí na politické strany a zapojují se tak do politického procesu. Může docházet i k transformacím ze zájmové skupiny na politickou stranu, která se následně účastní voleb. Diference mezi politickými stranami a zájmovými skupinami je tak v mnoha případech velmi složitá, formálně je však účast ve volbách hlavní rozdíl. (Fiala, Strmiska 1998) Zájmové skupiny jsou často s politickými stranami velmi úzce provázané ideologicky i personálně.

Zájmové skupiny mají řadu funkcí, Petr Fiala (1997) identifikuje těchto pět základních:

- artikulace zájmů – jednoznačné formování zájmů svých členů na konkrétní stanoviska
- agregace zájmů – vnitřní proces v rámci zájmové skupiny, kdy se členové snaží různé zájmy agregovat v jednotná stanoviska.
- selekce zájmů – vybírání ze všech svých zájmů těch klíčových, prioritizace
- politická integrace – umožnění svým členům pocit sounáležitosti v rámci politického procesu.
- legitimizační funkce – větší přiblížování občanů k rozhodování v rámci politického procesu

3.3 Učitelské organizace jako zájmové skupiny

Jak jsem již psal výše, učitelé jsou klíčovým aktérem vzdělávací politiky, neboť na nich velmi závisí implementace a úspěch politiky (Zelinková 2015). Dá se na ně dívat z mnoha pohledů. Učitelé figurují v rámci vzdělávací politiky jako jednotlivci nebo v kolektivu. Individuálně je jejich pozice často velmi důležitá v rámci politiky na jednotlivých školách, do kolektivů se sdružují jako učitelské organizace, které spojuje nějaký sdílený postoj. Pak mohou být brány jako zájmové skupiny. Mohou se sdružovat dle profesí a odbornosti jako je například Jednota českých matematiků a fyziků nebo dle zmíněného jednotného sdíleného postoje či názoru, příkladem může být Pedagogická komora. Zkoumání učitelů jako aktérů tak není vůbec jednoduchá záležitost, neboť nejde o homogenní skupinu s jednotným postojem. Jako jednotlivec učitel nemá v rámci vzdělávací politiky příliš velkou šanci na prosazení svých zájmů, z tohoto důvodu se učitelé sdružují do učitelských organizací, jejichž představitelé pak mohou vstupovat do politického procesu. (Mouralová 2019)

Učitelstvámi organizacemi se krátce zabývala i zvláštní mezivládní konference o postavení učitelů v roce 1966 v Paříži, která přijala doporučení týkající se učitelů, Chartu učitelů. V ní se však učitelstvámi organizacemi zabývá pouze jediná věta: *„Učitelstvá organizace je třeba považovat za sílu, která může značně přispět k rozvoji vzdělávání, a proto je třeba je zapojovat do vytváření školské politiky.“* (Charta učitelů 1966)

V našem prostředí neexistuje příliš mnoho výzkumů, které by se učitelé zabývaly. Z tohoto důvodu tak musím čerpat více ze zahraničních zdrojů, kde mají učitelstvá organizace větší význam a tradici jako je například Velká Británie nebo Spojené státy americké. Zásadním výzkumem je práce Paula Crolla (1994), jenž definoval 4 modely rolí učitelů ve vzdělávací politice – učitelé jako partneři, realizátoři vzdělávací politiky, oponenti vládní politiky a tvůrci politiky v praxi. Ve svém výzkumu také řeší úroveň politiky (školní, regionální, celostátní) a také podobu učitelů, zda je jejich role individuální či kolektivní v podobě učitelstvá organizací, které hrají důležitou roli zejména při tvorbě politiky. (Croll et al. 1994)

Z výše zmíněného vymezení učitelstvá organizací je lze jednoznačně zařadit mezi zájmové skupiny. Jde o formální sdružení s jasnou strukturou, stanovami, orgány nebo členskou základnou. Vznikly zespoda, založili je sami učitelé pro prosazování svých zájmů. Z definice zájmových skupin nemají žádnou odpovědnost, neúčastní se voleb. Mohou však promlouvat do tvorby politiky například jako připomínková místa k různým návrhům. Ostatně i to je cílem této práce zjistit, jaké zájmy učitelstvá organizace hájí a jaké postoje v různých otázkách zastávají.

4. Data a metody

4.1 Výzkumný design

Mnou zvolený výzkumný design by se dal považovat za případovou, resp. vícepřípadovou studii. Pomocí zvoleného a dále popsaného výběru jsem vybral 4 případy, které následně zkoumám a díky tomuto zkoumání se snažím popsat působení učitelů, resp. učitelských organizací ve vzdělávací politice. Tento výzkumný design je vhodný, protože *„případové studie jsou nejvýhodnější strategií, když nás zajímají otázky „proč“ a „jak“, přičemž nemáme vliv na průběh události a zaměřujeme se na přítomný jev v rámci jeho reálných kontextů“* (Hendl 2016). Cílem případové či vícepřípadové studie je co nejvíce porozumět danému problému. Nejčastější metodou sběru dat jsou v tomto případě polostrukturované rozhovory, výběr respondentů by měl odpovídat šíři zkoumaného fenoménu, v tomto případě působení učitelských organizací ve vzdělávací politice. (Jelínková 2011)

4.2 Výběr organizací

V první řadě je důležité udělat výběr učitelských organizací, které budu zkoumat. Kritériem pro jejich výběr bylo působení v médiích. Tento výběr jsem provedl pomocí Newton Media Search za pomoci klíčových slov (učitelé, učitelské organizace) a pomocí témat, ke kterým se v médiích různé organizace vyjadřují. Z této krátké analýzy mi vzešly 4 učitelské organizace – Učitelská platforma, Pedagogická komora, Českomoravský odborový svaz pracovníků školství a Otevřeno. Podmínkou pro organizace také byla jejich obecná povaha zastupovaných učitelů, organizace neměli zastupovat úzce profilovanou skupinu učitelů podle odbornosti jako je například Jednota českých matematiků nebo Asociace učitelů dějepisu České republiky. Jednalo se de facto o kvantitativní obsahovou analýzu (srov. Hendl 2016), kdy jsem sledoval četnost prvků, výskyt vyjádření učitelských organizací v médiích, v nějakém období, v tomto případě mezi lety 2011-2021.

V rámci tohoto kroku jsem potřeboval udělat výběr organizací, které budu v rámci mé práce zkoumat. Uvědomuji si jisté limity tohoto výběru. Mohou se mi v takovém případě například schovat organizace, které záměrně nechtějí vystupovat veřejně, ale na tvorbě vzdělávací politiky se mohou podílet. Často se také stávalo, že média psala o učitelských organizacích, ale vůbec nezminila, o kterých konkrétně píše.

Tabulka 1: Počet zmínek a vyjádření učitelských organizací podle Newton Media

Pedagogická komora	14
Učitelská platforma	12
ČMOS PŠ	11
Otevřeno	6
Učitel naživo	1

Zdroj: autor, Newton Media Search

4.3 Sběr a analýza dat

V další fázi následoval sběr primárních dat. Těmi byly zdroje z oficiálních zdrojů a zejména z webových stránek zmíněných učitelských organizací jako jsou veřejné dokumenty, tiskové zprávy, výroční zprávy, zveřejněné připomínkové dokumenty, ale také různé mediální výstupy. Všechny tyto typy dokumentů by mi měly pomoci k identifikaci témat, kterými se učitelské organizace zabývaly.

Tyto nasbírané dokumenty následně jsem následně analyzoval. Strukturoval jsem sesbírané dokumenty podle organizací, které zkoumám. Ty jsem následně kódoval a kódy strukturoval do kategorií. Taková analýza by mi pak měla pomoci identifikovat témata učitelských organizací. (Hendl 2016) Analýza dokumentů posloužila zejména jako prvotní vhled do terénu a jako příprava na polostrukturované rozhovory.

Po této fázi výzkumu následovaly polostrukturované rozhovory s čelními představiteli vybraných učitelských organizací, ne vždy se jednalo o předsedu či prezidenta organizace. Tyto rozhovory by měly sloužit po identifikaci témat k jejich podrobnějšímu vysvětlení a doplnění.

Tabulka 2: Informace o rozhovorech a respondentech

Jméno	Pozice respondenta	Datum	Délka rozhovoru	Online/naživo
Janek Wagner	viceprezident Pedagogické komory	2. 3. 2022	1:42:19	online (Google Meet)
Petra Mazancová	předsedkyně Učitelské platformy	17. 3. 2022	1:11:47	online (Google Meet)

Markéta Popelářová	vedoucí politicko-mediálního oddělení Otevřena	8. 3. 2022	48:00	online (Google Meet)
František Dobšík	předseda ČMOS PŠ	21. 3. 2022	1:15:04	naživo

Zdroj: autor

Respondenti byli dopředu informováni pomocí informovaného souhlasu o všech nutných informacích a podmínkách našeho rozhovoru. Dopředu věděli, k čemu je rozhovor poskytován, jak dlouho bude přibližně, že si ho potřebuji nahrávat trvat apod. Z hlediska etiky výzkumu jsem nemusel řešit žádné zásadní etické otázky. V otázce zacházení s daty jsem nemusel data anonymizovat, neboť jde o veřejně známe osoby.

Po absolvování těchto rozhovorů se zástupci učitelských organizací jsem pokračoval prepisem a následnou analýzou rozhovorů. K analýze rozhovorů jsem přistupoval podobně jako k analýze dokumentů, užil jsem tedy obsahovou analýzu. Po prepisu rozhovorů jsem text kódoval a následně jednotlivé kódy třídil do kategorií. Tato analýza mi opět pomohla k zodpovězení dalších výzkumných otázek.

4.4 Možnosti a limity zvoleného výzkumného designu

V první fázi výzkumu jsem, až na mediální výstupy, pracoval s primárními daty a autentickými dokumenty. Tato data tak výrazně zvyšují validitu výzkumu, neboť zdroje jsou přímo z oficiálních zdrojů učitelských organizací. Polostrukturované rozhovory následně mají sloužit zejména k dovysvětlení jejich argumentů ke zjištěným tématům.

Zvolený výzkumný design považuji za velmi silný a relevantní. Kombinoval jsem oba typy výzkumů, jak kvantitativní, tak kvalitativní, i když významnou část tvoří kvalitativní výzkum. Validita výzkumu je zvýšena právě výše zmíněnými primárními a autentickými daty, díky kterým jsem provedl úvodní vhled do zkoumaného tématu a připravil jsem se tak lépe na následné polostrukturované rozhovory, kdy jsem mohl konfrontovat odpovědi respondentů s tím, co veřejně publikují.

5. Učiteléské organizace v České republice

Učiteléská profese v České republice nemá jednotnou profesní komoru jako v případě mnoha jiných profesí. Řada profesí má vlastní profesní komoru, která je dána zákonem. V současné době existuje takových profesních komor 12 (Breburdová 2018). Jsou to komory – Česká lékárská komora, Česká stomatologická komora, Česká lékárnická komora, Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, Česká advokátní komora, Komora veterinárních lékařů ČR, Komora patentových zástupců ČR, Komora daňových poradců ČR, Komora auditorů ČR, Exekutorská komora ČR a Notářská komora ČR. Celkový výčet není pro téma nijak zásadní. Považuji však za důležité, aby čtenář měl představu, jaké profese narozdíl od učitelů mají své vlastní profesní komory. Cílem profesních komor je zejména prosazování zájmů jejich členů, ale také profesionalitu a etiku příslušných profesí (Fiala, Mates 1994). Alespoň část pedagogické či učiteléské komunity se o ustanovení profesní komory pedagogů snaží již od 90. let, byla dokonce připravena legislativa, která však nikdy nebyla uvedena v praxi.

V současné době je v České republice zhruba 173,5 tisíc učitelů (MŠ + ZŠ + SŠ) bez ohledu na pracovní poměr či kvalifikaci (MŠMT 2022). Nejen díky takovému vysokému počtu, ale i činností, které učitelé vykonávají, jsou zásadním aktérem vzdělávací politiky. Jsou jak tvůrci, tak i nositelé či implementátoři politiky. Vzhledem k tak vysokému počtu jednotlivců s rozdílnými přístupy ke vzdělávání, s rozdílnými postoji, je velmi složité akcentovat a zastupovat zájmy učitelů jako celku, jako jednotné komunity. Hlas učitele-jednotlivce tak není příliš slyšet. Z tohoto důvodu se učitelé sdružují do větších celků, učiteléských organizací, které jsou však často pouze zapsanými spolky, nikoliv profesními komorami. (Mouralová 2019) Žádná organizace v současné době nehájí zájmy učitelů jako celku, často nemá ani tu ambici. Nejpočetnější učiteléskou organizací je u nás Pedagogická komora, která má zhruba 3 tisíce členů (Pedagogická komora, nedatováno), což je vzhledem k celkovému počtu učiteléské komunity zanedbatelné číslo.

Učiteléské organizace usilující o sjednocení učiteléské komunity a jednotný hlas učitelů při politickém procesu u nás nemají příliš dlouhou tradici. Již zmiňovaná nejpočetnější učiteléská organizace Pedagogická komora vznikla teprve v roce 2017. V západních zemích jako je například Velká Británie, Francie či Spojené státy americké jsou učiteléské organizace velmi početnými organizacemi, které jsou zároveň významným aktérem vzdělávací politiky zmíněných zemí (Kalous 2006). V Německu vznikl na toto téma výzkum, který identifikoval

vyšší časovou náročnost oproti ostatním povoláním zejména díky nárůstu administrativy a častější komunikaci s rodiči (Nová 2018). U nás stejný výzkum provedla Pedagogická komora, která potvrdila německé výsledky i v českém prostředí. Podle jejího výzkumu učitel pracuje v průměru 44 až 46 hodin (Wagner 2022).

Heterogenitu a roztříštěnost učiteléské komunity dokazuje nejen neexistence jednotné profesní komory, ale také existence celé řady malých organizací, které jsou pouze zapsanými spolky. Učiteléské organizace bychom mohli rozdělit do tří kategorií podle členů, které se snaží zastupovat – všeobecné, předmětové a organizace zabývající se přípravou učitelů¹. Mezi všeobecné učiteléské organizace bych zařadil ty, které zastupují své členy-učitele bez ohledu na jejich odbornost. Snaží se nabírat a zastupovat své členy napříč učiteléskou komunitou, nemají žádné speciální podmínky členství. Do této skupiny patří například Pedagogická komora či Učiteléská platforma. Předmětovými učiteléskými organizacemi bych označil ty, které vybírají své členy podle vyučovaného předmětu. Základní podmínkou členství je, aby učitel vyučoval daný předmět. Mezi tyto organizace patří například Asociace učitelů dějepisu ČR, Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd, Jednota českých informatiků či Jednota českých matematiků a fyziků. Třetí specifickou skupinou jsou organizace, jejichž primárním zájmem je příprava nových učitelů. Členy těchto organizací jsou často kromě učitelů také studenti fakult připravující učitele či vzdělavatelé na pedagogických fakultách. Jako příklad jmenujme organizaci Otevřeno nebo Začni učit.

Nedá se říct, že zmiňované organizace fungují separátně. Jelikož jde často o malé organizace, jsou i díky tomu nuceny spolupracovat. Existuje velmi úzká spolupráce například mezi organizacemi zaměřené na přípravu učitelů jak mezi sebou navzájem, tak i s jinými organizacemi jako je například Učiteléská platforma (Popelářová 2022).

Učiteléské organizace a hlas učitelů ve vzdělávací politice je obecně velmi málo probádaným tématem. Považuji učitele za zásadní aktéry vzdělávací politiky, neboť s nimi obrazně řečeno stojí a padá. V rámci této bakalářské práce budou předmětem mého zkoumání zejména všeobecné učiteléské organizace. Pomocí rychlé kvantitativní obsahové analýzy a Newton Media Search jsem udělal výběr čtyř učiteléských organizací, jenž jsem se rozhodl podrobněji zkoumat. Je to Pedagogická komora, Učiteléská platforma, Českomoravský odborový svaz

---

¹ Dají se sem zařadit také organizace sdružující školy, resp. ředitele jako je například Asociace ředitelů základních škol či gymnázií. Zmíněné organizace jsou také důležitým aktérem vzdělávací politiky. Pro můj výzkum však nejsou relevantní zejména z toho důvodu, že nezastupují učitele jako celek, jejich zájmy a oblast působení se pohybuje jinde, než je tomu v případě zkoumaných organizací.

pracovníků školství (ČMOS PŠ) a Otevřeno. V rámci následujícího textu rozeberu všechny čtyři zmíněné organizace v souladu s cíli a výzkumnými otázkami mé bakalářské práce.

Tabulka 3: Zkoumané učitelské organizace

Název	Vznik	Předseda/kyně, prezident	Počet členů	Zastupují
Pedagogická komora	2017	Radek Sárközi	3 000	učitele
Učitelská platforma	2017	Petra Mazancová	1 500	učitele
ČMOS PŠ	1993	František Dobšík	17 000	všechny zaměstnance ve školství
Otevřeno	2015	Tomáš Čakloš	250	učitele, studenty, vzdělavatele učitelů

Zdroj: autor, polostrukturované rozhovory s čelními představiteli organizací

5.1 Pedagogická komora

5.1.1 Představení organizace

Pedagogická komora je oficiálně zapsaným spolkem. Ačkoliv má ve svém názvu slovo „komora“, nejedná se o profesní komoru s povinným členstvím ze zákona tak, jak je tomu například u lékařů a jejich České lékařské komory. Vznikla v říjnu roku 2017. Její vznik podnítila novela zákona o pedagogických pracovnících a konkrétně kariérní řád učitelů z dílny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) pod vedením tehdejší ministryně Kateřiny Valachové z ČSSD. (Wagner 2022) Tento podle učitelů nepovedený kariérní řád podnítil učitele se sdružit a společně se pokusit navrhovanou legislativu zvrátit. Tato zmiňovaná aktivita se odehrála ještě před založením spolku a byla organizována pomocí skupiny na Facebooku. Hlavní těžiště této aktivity leželo v tvrdém lobbingu v Senátu, kde se díky aktivitě této skupiny učitelů podařilo navrhovaný kariérní řád neschválit. Novela tak putovala zpět do Poslanecké sněmovny, kde se již neschválila zejména díky blížícím se sněmovním volbám. Na základě této facebookové skupiny následně vznikl zapsaný spolek Pedagogická komora. (Wagner 2022)

V současné době má Pedagogická komora zhruba 2 900 členů (Pedagogická komora, nedatováno). Mezi členy nejsou jen učitelé základních či středních škol, ale také ředitelé škol nebo učitelé mateřských škol. Členové nejsou povinni platit členské příspěvky, Pedagogická komora je tak financována z vlastních zdrojů či darů. Stát se členem Pedagogické komory není nikterak složité. Kromě formálních záležitostí jako vyplnění přihlášky musí členové splňovat podmínky zákona o pedagogických pracovnících. Musí tedy být kvalifikovanými pedagogy podle zmíněného zákona. (Wagner 2022) Na rozdíl například od Učitelské platformy v Pedagogické komoře není nutná podmínka aktivity učitele, tedy členové Pedagogické komory nemusí být aktivními učiteli. V ČR je přes 170 tisíc učitelů (MŠMT 2022), členů Pedagogické komory je tak velmi nízký počet z nich. Viceprezident Pedagogické komory Janek Wagner, s nímž jsem dělal rozhovor pro účely této práce, vidí tento problém spojuje zejména s vysokým časovým vyčerpáním učitelů. *„Faktem totiž je, že učitelé jsou přetížení. Jedna z prvních věcí, co jsme dělali, byl průzkum pracovní doby učitelů. Něco podobného proběhlo v Německu, tak jsme to od nich převzali. Dělali jsme snímek pracovní doby učitele a vyšlo, že učitel pracuje v průměru 44 až 46 hodin. Bylo to i analogické Německu. Ukázalo se, že učitelé tomu věnují více hodin, než by měli ze zákona. Z toho vyplývá to, že učitelé fakt nemají čas se někde angažovat.“* V rámci všech svých aktivit Pedagogická komora mluví jménem svých členů. Momentálně nemohou a ani nechtějí mluvit jménem všech učitelů jako profesní skupiny. (Wagner 2022)

Nejvyšší vedení Pedagogické komory je dvoučlenné. Prezidentem je Radek Sárközi, viceprezidentem již zmíněný Janek Wagner. Kromě vedení spolku v Pedagogické komoře existuje zhruba 15členná skupina, kterou tvoří koordinátoři různých sekcí věnující se různým problémům vzdělávací politiky. Tato skupina v rámci Pedagogické komory se snaží působit jako odborný tým či orgán spolku. Jejich činností je reagovat na aktuální témata, lobbovat, vydávat odborná stanoviska, připomínkovat návrhy politiky, zkoumat legislativní dokumenty atd. Všechny tyto činnosti však následně skupina komunikuje nejčastěji pomocí sdílených dokumentů se svou členskou základnou, kde dochází k možnosti vnitřního připomínkování, aby se mohli vyjádřit všichni členové. Komunikace v rámci Pedagogické komory pak probíhá mnoha různými způsoby: využívají se newslettery, mailing, ankety, a hlavně sociální sítě, které vedení Pedagogické komory využívá pro komunikaci se svými členy nejčastěji. Kromě vlastních facebookových skupin, které jsou rozděleny podle oblastí řešení, má Pedagogická komora skupinu pro všechny učitele, kde nejsou jen členové, ale i ostatní, co nějakým způsobem souzní s Pedagogickou komorou. Skupina je neveřejná a v současné době má přes

10 tisíc členů, což je výrazně více než je počet členů v organizaci. V této skupině dochází k diskuzi o problémech vzdělávací politiky, učitelů, vyměňování zkušeností, příkladům dobré praxe atd. Ve vedení Pedagogické komory jsou lidé, kteří v současné době již aktivně neučí a mohou se tak stoprocentně věnovat studování legislativních dokumentů, vyjadřování k nim apod. Vzhledem k absenci dalších úvazků se tak mohou plně a flexibilně věnovat činnostem organizace. Tuto skutečnost vedení Pedagogické komory vnímá jako výraznou výhodu oproti jiným organizacím.

Pedagogická komora produkuje ve svém portfoliu celou řadou činností. Činnost, jejíž těžiště leží zejména na vedoucí skupině, je lobbying. Podle svých slov Pedagogická komora není partnerem pro ministerstvo, které s ní nekomunikuje. Pro prosazování svých témat a postojů tak musí spolupracovat s celou řadou jiných organizací či institucí, které jsou do připomínkového řízení zahrnuty. Například při novele zákona o pedagogických pracovnících spolupracuje s Asociací děkanů pedagogických fakult nebo při zavedení povinné maturitní zkoušky z matematiky se Svazem průmyslu a dopravy. Kromě spolupráce s dalšími organizacemi se Pedagogická komora snaží působit také v Parlamentu ČR, kde komunikuje s poslanci či senátory a vysvětluje jim svůj pohled na danou problematiku. V rámci lobbyingu či připomínkování aktuálních témat a legislativních dokumentů se tak vedoucí skupina Pedagogické komory snaží působit jako odborný tým schopný se vyjadřovat k tématům týkající se učitelů. Kromě působení v lobbyingu Pedagogická komora provozuje i další činnosti jako je již zmiňovaná komunikace na sociálních sítích, kde nabízí učitelské komunitě možnost diskutovat nad svými problémy, sdílet zkušenosti, různá řešení nebo příklady dobré praxe. Dále nabízí například poradnu pro rodiče. Pedagogická komora disponuje například poradnou pro rodiče. Mezi svými členy mají speciální pedagogy, školní psychology atd. Pedagogická komora se také snaží propojovat různé typy učitelských organizací zejména díky vzájemným personálním vazbám, vedení a členové organizací se tak často překrývají.

5.1.2 Cíle a témata

Zásadním tématem pro Pedagogickou komoru je ustavení jednotné profesní organizace, komory ze zákona. Zásadní problém Pedagogická komora vidí v tom, že učitelská komunita nemá jednotné zastoupení. „*Domníváme se, že ta pedagogická profese nemá žádné velké zastoupení. Odbory to už nejsou a ty malé spolky taky ne*“. O prosazení profesní komory snaží

skupina učitelů kolem Janka Wagnera již od 90. let. Poslední pokus byl diskutován s ministryní školství Kateřinou Valachovou (2015-17) za ČSSD, která návrh nepodpořila.

Z logiky svého působení je pro Pedagogickou komoru důležité postavení, podmínky a podpora učitele. V tomto ohledu zásadním způsobem působí při novelizaci zákona o pedagogických pracovnících, který je pro učitele zásadní. Podle svých slov se právě díky Pedagogické komoře zatím nepodařilo zákon novelizovat. Pedagogická komora současnou novelu zásadně odmítá a dělá celou řadu aktivit pro její neschválení. Díky tomuto dlouhodobému snažení se vidí jako velký oponent ministerstva. *„Dokonce ta nová nově navržená novela je ještě horší než ta předchozí. Pan ministr Gazdík se tedy opravdu nepoučil, on byl tedy jediný, kdo byl pro, když se to shodilo, takže to bude velký boj.“*

Cílem Pedagogické komory je mít *„kvalifikovaného pedagoga, který je celoživotně systémem podporován za účelem zkvalitnění procesu“*. V tomto ohledu Pedagogická komora akcentuje na pracovní podmínky učitele jako je platové ohodnocení, které se v posledních letech zlepšuje. Dále Pedagogická komora považuje za důležité snížení počtu žáků v jedné třídě.

Kromě podmínek učitele se Pedagogická komora vyjadřuje k zásadním tématům vzdělávací politiky. Vidí problém ve financování školství, a to jak v ohledu jeho podfinancování, tak i nesystémového financování a následné kontroly. Cílem by podle Pedagogické komory mělo dostat financování školství alespoň na průměr EU. Kromě nedostatečného financování podle Pedagogické komory chybí i kontrola současného financování, které je podle nich nepřehledné a několikacestné. *„Pak dochází k tomu, že je škola, která neví, co s penězi, což může být jen shoda náhod díky dobrým vztahům, aktivnímu řediteli, a pak je škola, kde nemají peníze ani na toaleták. A to je třeba zdrojem i těch nerovností. Ty školy jsou financovány několika cestami a už tady vznikají obrovské rozdíly.“*

Dalším tématem, které mu se Pedagogická komora často věnuje, je inkluze. V rámci této problematiky organizace nesouhlasí s proinkluzivní novelou z dílny ministryně Valachové (č. 27/2016 Sb.). *„Obecně, ta proinkluzivní novela, která byla za Kateřiny Valachové, tak to bylo příliš aktivistické a nebylo to dobře připravené. Nebyly tam dobře vyřešené finanční a lidské zdroje. Lidé, co to připravovali, úplně ignorovali odborné organizace, které se tím zabývají.“* Pedagogická komora nesouhlasí s myšlenkou za každou cenu inkludovat všechny žáky. Podle nich by to mělo být rozhodováno ryze individuálně podle potřeb jednotlivého žáka, kterého se problematika týká. (Wagner 2022)

Mezi zásadní problémy, které je podle Pedagogické komory nutné řešit, jsou revize rámcových vzdělávacích programů (RVP). Pedagogická komora zásadně kritizuje systém, jakým je RVP nastavován a revidován. Podle organizace byl v původním návrhu existovat Národní program vzdělávání, který měl být nad RVP a z něj měl RVP vycházet. Pedagogická komora považuje za velmi problematickou neexistenci tohoto programu. Kromě neexistence tohoto programu Pedagogická komora kritizuje i periodické revize. *„Ty RVP měly mít jakési periodické revize. První stupeň máte 5 let, druhý stupeň 4 roky, třetí stupeň (SŠ) 2 až 4 roky podle toho, co to je, takže se tam předpokládalo, že zhruba jednou za 5 let se udělá revize na základě zkušeností z toho pětiletého cyklu, což se ale nikdy nestalo. My jsme teď po 16 letech, kdy od roku 2006 byly ty RVP povinné, tak my jsme na začátku první revize. My jsme teď měli dělat třetí, ale ještě jsme nezačali ani tu první. To je prostě zásadní problém.“* Celkově však Pedagogická komora považuje systém RVP za správný, neprosazuje návrat k tradičním osnovám, ale systém RVP podle organizace musí být se vším tak, jak bylo původně plánováno, tedy Národním programem vzdělávání a pravidelnými revizemi.

Velmi akcentované téma jsou pro Pedagogickou komoru také přijímací či maturitní zkoušky. Podle osobního názoru Janka Wagnera by přijímací zkoušky neměly existovat vůbec, ale uvědomuje si rozpor s jinými organizacemi a spíše menšinu tohoto pohledu. V případě maturitních zkoušek Pedagogická komora akcentuje zavedení povinné maturity z matematiky, kde spolupracuje se Svazem průmyslu a dopravy, a má výrazný problém s úrovní více než s formou. Jako příklad uvádí maturitní zkoušku z anglického jazyka, jejíž úroveň je podle Pedagogické komory směšná.

5.1.3 Role organizace ve vzdělávací politice

Z výše popsaného jednoznačně vyplývá, že Pedagogická komora se dá zjevně zařadit mezi zájmové skupiny ve vzdělávací politice. Jde o dobrovolné sdružení, které hájí zájmy svých členů. Z těchto zájmů identifikuje svá témata, postoje a interaguje s ostatními aktéry. Důkazem zájmové skupiny je i několikrát zmiňovaný lobbying v Parlamentu ČR. V rámci kooperace s dalšími aktéry se Pedagogická komora považuje za oponenta MŠMT. *„My jsme se prostě nechtěně dostali do role permanentního oponenta MŠMT a oni vědí, že to umíme, takže nás pomlouvají, kde můžou.“* Dlouhodobě nefunguje spolupráce ani komunikace a organizace také dlouhodobě nesouhlasí s politikou ministerstva. Navzdory této vzájemné nespolečnosti se Pedagogická komora snaží být aktivní, a to právě díky silnému lobbyingu, kdy se zasadila o

neprosazení novely zákona o pedagogických pracovnících, nebo spolupráci s jinými organizacemi či institucemi, s kterými ministerstvo spolupracuje a jsou aktéry vnějšího připomínkového řízení.

Kromě fungování jako zájmová skupina se Pedagogická komora snaží působit jako odborný tým, který je neustále schopen se vyjadřovat k aktuálním problematikám vzdělávací politiky. V rámci Pedagogické komory funguje odborná skupina zhruba 15 lidí, která působí jako odborný tým, analyzuje a připomínkuje legislativní dokumenty, důvodové zprávy, vyjadřuje se k aktuálním tématům. Při vnitřním fungování organizace se k tématům vyjadřuje také členská základna.

Kromě výše zmíněných rolí Pedagogická komora funguje jako organizace sdružující a podporující učitele, nabízí jim možnost vyjadřovat se a ovlivňovat tak vzdělávací politiku, nabízí platformu, kde učitelé mohou diskutovat, vyměňovat si zkušenosti, sdílet příklady dobré praxe atd.

5.2 Učitelská platforma

5.2.1 Představení organizace

Učitelská platforma byla založena v prosinci 2017. Stejně jako v případě Pedagogické komory byl u zrodu Učitelské platformy velký nesouhlas s kariérním řádem z dílny ministryně Kateřiny Valachové, který dokázal učitele sjednotit proti jeho schválení. Po čase však došlo k zásadním názorovým i osobním neshodám mezi dvěma skupinami učitelů, kteří se vzedmulí proti kariérnímu řádu. Skupina učitelů kolem Petry Mazancové se odštěpila a založila vlastní učitelskou organizaci Učitelskou platformu. Předsedkyně Petra Mazancová zároveň byla mou respondentkou, která mi poskytla rozhovor.

V současné době má Učitelská platforma zhruba 1 500 členů. Mezi členy jsou i ředitelé středních či základních škol, kteří tvoří zhruba 30 procent členů Učitelské platformy. Zásadní podmínkou členství, na které si Učitelská platforma obecně velmi zakládá, je aktivní učitelství. Přesněji řečeno, každý člen musí mít aktivní alespoň částečný úvazek ve škole. Členy se tak nemohou stát lektoři, trenéři, vedoucí na dětských táborech, ačkoliv také pracují s dětmi. Díky této autenticitě vidí organizace výraznou výhodu oproti jiným učitelským organizacím. Zároveň si Učitelská platforma také uvědomuje, že se tím sama nechala zahrnout do kouta, neboť agenda organizace je již tak velká, že je velmi složité a časově náročné to zvládat s úvazkem ve škole,

když obě činnosti chtějí dělat stejně kvalitně. V současné době se tak organizace snaží o vlastní restrukturalizaci.

V rámci své činnosti a vystupování se organizace vždy vyjadřuje za své členy. Vše, co organizace publikuje ve svých tiskových zprávách nebo říká v médiích, se snaží mít podpořené členskou základnou. Podle Učitelské platformy v současné době není možné zastupovat celou učitelskou komunitu, neboť je velmi početná a nejednotná ve svých postojích ke vzdělávání. Petra Mazancová v současné době ani nepodporuje vznik profesní komory ze zákona. *„Proto to jako nepodporuju a myslím si, že to je něco, k čemu musíme jako učitelstvo dozrát a ten čas ještě nenastal. My musíme mít nějakou tradici toho sdružování a pedagogického sdílení, a kromě odborů žádnou takovou nemáme. A to je také potřeba se naučit, jak má takové profesní sdružení fungovat a co má vlastně dělat.“* Kromě zastupování vlastních členů se organizace svým vystupováním také snaží získávat pro svou myšlenku nové podporovatele. Snaží se ukazovat veřejnosti svůj pohled na učitelství, své názory, aby lidé viděli i jiné učitele, než učí jejich děti. Daří se jim to i díky jejich kontaktům s novináři a přístupu do médií.

Učitelská platforma provozuje celou řadu činností, jejichž spektrum je velmi široké. V rámci advokační činnosti je partnerem ministerstva. Organizace je součástí několika poradních orgánů či pracovních skupin MŠMT a má tak unikátní přístup k tvorbě vzdělávací politiky přímo na ministerstvu na rozdíl od jiných organizací. Snaží se tak prosazovat a dohlížet na témata, která jsou pro organizaci důležitá. Důležitost témat často vychází z členské základny. V současné době je to například nedostatek učitelů, kterou organizace řeší například s Asociací krajů ČR, protože jde o regionální záležitost. Pracují v rámci Národního plánu obnovy na doučování dětí po pandemii. Ve Stálé konferenci asociací ve vzdělávání (SKAV) spolupracují na pilotním testování středního článku, kde existuje i personální propojení s ministerstvem, kdy vedoucí oddělení mající střední článek v gesci je zároveň členkou Učitelské platformy. V rámci těchto činností se snaží o jasné nastavení komunikace s ministerstvem, snaží se o vytvoření učitelského poradního orgánu, který bude fungovat v rámci ministerstva, aby se nemusely hledat cesty k sobě navzájem s každým novým ministrem.

Kromě těchto aktivit politického směru Učitelská platforma slouží jako platforma pro sdílení zkušeností a příkladů dobré praxe. K tomu využívá svou facebookovou skupinu Učitelé+, která je veřejná a kde probíhá kromě sdílení také spolupráce mezi učiteli, vzájemný mentoring a celá řada dalších aktivit. Tuto činnost organizace považuje za velmi důležitou. Sdílení a spolupráce mezi učiteli je podle Učitelské platformy velmi důležitou součástí inovace učitelské profese. Organizace, nejen v rámci skupiny, nabízí například mentoring pro učitele, kteří učí předmět,

jenž nepatří do jejich aprobace. Nabízí také mentoring pro učitele, jenž se chtějí stát řediteli. Ředitelé v platformě tak radí zájemcům o tuto pozici, dělí se s nimi o zkušenosti, aby mohli v konkurzu uspět. V rámci vzdělávání svých členů pořádají letní a zimní školu pro učitele.

Důležitou činností je také shánění financí pro svou činnost, neboť jde o neziskovou organizaci, která nemá povinné členské příspěvky. Svou činnost tak financuje z různých grantů a darů. Roční výdaje Učitelské platformy se pohybují kolem 2 milionů Kč.

Stejně jako pro další organizace, je i pro Učitelskou platformu spolupráce velmi důležitá. Organizace spolupracuje na celé řadě projektů s celou řadou organizací. Příkladem může být Global Teacher Prize. Spolupráce se nejčastěji navazuje díky propojenosti členů. Partnerem je tak například organizace Otevřeno či Výluka, spolupracují s Asociací ředitelů základních škol či Asociací mentoringu ve vzdělávání. Vždy záleží na tématu, které je zrovna aktuální. Nemusí spolu vždy souhlasit, ale díky spolupráci je pak prosazování zájmů silnější. Kromě Pedagogické komory nemá Učitelská platforma problém s nikým spolupracovat.

Učitelská platforma své postoje nejčastěji vyjadřuje pomocí tiskových zpráv, v nichž se vyjadřuje k aktuálním tématům. Organizace má svou interní skupinu, kde jsou všichni členové. Člověk zodpovědný za tvorbu a publikaci veřejných zpráv se nejdříve zeptá členů na to, co by mělo v tiskové zprávě zaznít a následně sepiše tiskovou zprávu, kde často i své členy a jejich komentáře citují. Tímto způsobem je tak každá tisková zpráva vždy podložena členskou základnou. Pokud členská základna nesouhlasí, tisková zpráva není vydána.

5.2.2 Cíle a témata

Zásadním tématem Učitelské platformy je podpora učitelů se vším, co je s tím spojené. Současnou podporu vnímají za zlepšující se, ale nikoliv za dostatečnou. Podtématem, které velmi úzce souvisí s podporou učitelů, je pedagogický leadership. Učitelská platforma považuje za klíčové mít dobré ředitele, kteří budou vědět, jak provádět kvalitní pedagogický leadership. Organizace považuje za klíčové v tomto směru ředitele vzdělávat. Organizace má za to, že když má škola dobrého ředitele, má i zaručenou podporu učitelů. V rámci této otázky Učitelská platforma chce systémové řešení, aby měl učitel dostatečnou podporu i bez dobrého vedení školy. V tomto smyslu organizace akcentuje vzdělávání učitelů. Považuje za velmi špatné, když se něco pro učitele zavede, aniž by jim to někdo vysvětlil a naučil je to. Je potřeba vyhradit čas pro takové vzdělávání učitelů. Příkladem může být uvádějící pedagog, kdy je na stole otázka snížení úvazku, aby se mohl plně věnovat novému začínajícímu učiteli. Dalšími příklady je

výuka v tandemu, výuka s asistentem pedagoga, týmová spolupráce či supervize pro sdílení a zpětnou vazbu. Všechny tyto příklady Učitelská platforma tyto příklady považuje za důležité, inovativní a prospěšné, je však podle ní naprosto nutné podporovat učitele v získávání těchto kompetencí a jejich vzdělávání. Učitelská platforma se tak snaží o to, aby podobné věci podporoval sám systém. Podpora učitelů a všechna podtémata s ní související jsou tak pro organizaci tématem číslo jedna.

Přijímací zkoušky jsou dalším důležitým tématem. Učitelská platforma vidí v rozpor ve výstupech základní školy, které se zaměřují na kompetence a dovednosti a přijímací zkoušky, které se na ně nezaměřují. Jednotné přijímací zkoušky neprosazují, ale vnímají, že ne každá škola by zvládla vytvořit vlastní zkoušky. V tomto smyslu prosazují přeměnu Cermatu na instituci, která by metodicky školám v této otázce pomáhala. Podle Učitelské platformy existuje celá řada učitelů, kteří učí skvěle povinné výstupy, ale pak kvůli zkouškám musí přehodit svou výuku jen na to, aby naučili své žáky na testy od Cermatu. V tomto prostředí se tito učitelé necítí dobře a je tak pro organizaci důležité takový systém změnit.

Maturitní zkoušku Učitelská platforma v současné podobě považuje za přežitek, který ale nikdo nemá odvahu měnit. Zásadní problém je podle organizace v tom, že maturita není nijak vázaná na vstup na vysokou školu kromě jejího absolvování. Tato témata Učitelská platforma také považuje za důležitá, neboť vyvstávají právě z učitelské praxe, kde můžeme vidět, co funguje a co nikoliv. Velmi malou ochotu tyto věci měnit vidí organizace ve velkém konzervatismu mezi českými učiteli. *„Spousta těch učitelů se už nechce učit nic jiného a nechce se to třeba učit, protože má pocit, že takhle to má být, že je to správné. Nechci říct, že to jsou blázni, co brání pokroku, ale jsou opravdu přesvědčeni, že tak, jak to dělají, to dává smysl a že všechny ty internety by se měly zakázat. Ta doba je ale někde jinde.“*

Pochopitelně i pro Učitelskou platformu je zásadní zákon o pedagogických pracovnících. V obecné rovině organizace současnou novelu podporuje. Podporuje ukotvení pedagogických profesí jako je uvádějící učitel, speciální pedagog nebo školní psycholog v zákoně. V současné době tyto profese dělají lidé zadarmo navíc k plnému úvazku bez jakéhokoliv ukotvení. V rámci tohoto tématu pak Učitelská platforma nastoluje otázku, jak tyto pozice ve školách zaplnit. Jako příklad udává pozici školního psychologa. *„Je pak druhá věc, kde ty školní psychology vezmeme, i když je budeme mít v zákoně, protože to je profese, kterou jsme úplně zruinovali, nedali jsme jí žádnou perspektivu. Psycholog byl financován na malý úvazek, když přijdou peníze a na tom si nechcete úplně budovat kariéru jako psycholog. Ještě nějakou dobu bude*

trvat než nabere ty lidi a bude to fungovat, ale na to potřebujeme ten zákon, aby to už mohlo nějak začít.“

Za kontroverzní téma Učitelská platforma považuje otázku, zda mohou učit i lidé bez pedagogického vzdělání. Učitelská platforma nemá problém s tím, aby tito lidé mohli učit. Nepovažuje to za deprofesionalizaci učitelství. Reálně se tato věc stejně děje kvůli nedostatku učitelů. Navíc věří ředitelům, že dokážou pro svou školu získat schopné vyučující. Jako příklad k této situaci Petra Mazancová uvedla zkušenost ředitelky nedaleko Litoměřic. *„Zkušenost tady paní ředitelky kousek od nás, mně se přihlásí kvalifikovaná učitelka, ale já vidím, že je k ničemu, že to je prostě vyhořelá paní a proti ní sem přijde někdo s elánem, kdo se chce učit a já bych si jako ředitelka ráda vybrala. V tomto směru v Učitelské platformě věříme, že ředitelé chtějí pro svou školu to nejlepší.“*

5.2.3 Role organizace ve vzdělávací politice

Díky svému velmi širokému spektru činností Učitelská platforma zastává celou řadu rolí. V první řadě lze Učitelskou platformu jednoznačně považovat za zájmovou skupinu. Organizace má své hodnoty, svou vizi, jak by měla vypadat učitelství, jak by mělo vypadat vzdělávání a tyto své myšlenky prosazuje. Vzhledem ke svému unikátnímu přístupu k ministerstvu, kde spolupracuje na celé řadě projektů v poradních a pracovních skupinách, má výrazný vliv a možnost zasahovat do vzdělávací politiky. Spolupráci a komunikaci s ministerstvem Učitelská platforma hodnotí spíše kladně. Z vyjádření jak zástupců Učitelské platformy, tak zástupců ministerstva, a dokonce i ministra Petra Gazdíka, lze jednoznačně vyvodit, že současné vedení ministerstva si pro komunikaci a spolupráci s učitelstvem zvolilo právě Učitelskou platformu. Učitelská platforma se v současné době také podílí na přípravě stálého poradního orgánu při MŠMT, který by měl fungovat v jeho struktuře bez ohledu na měnící se ministry jako transparentní hlas učitelství.

Dále organizace působí, podobně jako jiné učitelství, jako platforma pro sdílení zkušeností a dobré praxe. Pro tuto činnost využívá sociální sítě, zejména facebookovou skupinu Učitelé+. Pro svou myšlenku kvalitního pedagoga nabízí vzdělávání pro své členy, mentoring, sdílení a další podpůrné programy. Snaží se o inovativní pojetí učitelství.

Učitelská platforma výrazně pracuje na popularizaci učitelství. Příkladem může být spolupráce na Global Teacher Prize nebo časté vystupování v médiích a komentování aktuálního dění.

5.3 Českomoravský odborový svaz pracovníků školství

5.3.1 Představení organizace

Českomoravský odborový svaz pracovníků školství (ČMOS PŠ) vznikl společně s celou odborovou centrálou ČMKOS a její transformací z Revolučního odborového hnutí v roce 1990, patří mezi zakládající členy. V rámci konfederace má ČMOS PŠ autonomní postavení a svou agendu si řeší sám. V současné době má organizace zhruba 17 tisíc členů. Je nutné si uvědomit, že ČMOS PŠ je odborový svaz a ze své podstaty zastupuje zaměstnance. Jeho členy tak nejsou jen učitelé, ale také nepedagogičtí pracovníci. Předsedou odborového svazu je František Dobšík, jenž byl také spolu s Janou Kašparovou z Týdeníku školství mým respondentem pro účely této bakalářské práce. Učitel či jakýkoliv další zaměstnanec ve školském zařízení se může stát členem odborů tak, že ve škole založí odborovou organizaci, která musí mít minimálně tři členy a tím pádem může vytvářet kolektivní smlouvu mezi ředitelem za zaměstnavatele a odbory za zaměstnance platnou pouze pro danou školu. Druhou možností je kontaktovat příslušnou krajskou radu a stát se individuálním členem. V současné době má ČMOS PŠ zhruba 2 tisíce odborových organizací na školách.

Oproti jiným zkoumaným učitelským organizacím je ČMOS PŠ velmi specifickou organizací už jen tím, že jako odborový svaz má svou pozici danou zákonem. Ze všech zkoumaných organizací je jedinou, se kterou je MŠMT povinno vyjednávat zejména na úrovni tripartity. Je také povinným připomínkovacím místem. Žádná jiná organizace takového postavení vůči ministerstvu nemá a musí si vždy hledat svou cestu. S tím souvisí i jeho zastupování zájmů. Odborový svaz ze své podstaty zastupuje zájmy zaměstnanců. Oproti zbylým zkoumaným organizacím také zastupuje zájmy i nepedagogických pracovníků, ty jiná zkoumaná organizace nezastupuje. I s tímto postavením a legislativním ukotvením má také ČMOS PŠ jednoznačnou ambici zastupovat všechny zaměstnance ve školství. Je to dáno smyslem odborové organizace, která má ze své podstaty zastupovat všechny zaměstnance. „*Co školské odbory vyjednají, tak platí pro všechny, ne jen pro členy odborů.*“ V této reprezentativnosti a legislativní opoře odbory také vidí svůj zásadní rozdíl oproti jiným organizacím.

ČMOS PŠ má dvojí strukturu. V každém kraji má organizace svou krajskou radu, která má vlastní právní subjektivitu a každá tato krajská rada řeší své specifické regionální problémy, členství a komunikuje se zastupitelstvími krajů či obcí, tedy zřizovateli škol. Druhá část struktury se nese po profesní lince. Odborový svaz má 7 sekcí rozdělené podle typu vzdělávání

či profese, příkladem je sekce předškolního vzdělávání, sekce středního školství či sekce nepedagogických pracovníků.

V rámci komunikace a činnosti odborový svaz cítí odpovědnost za všechny zaměstnance ve školství. Všechno, co tak ČMOS PŠ komunikuje směrem navenek či v interakci s ostatními aktéry, je prodiskutováno s příslušnými sekcemi a krajskými radami. Stanoviska k tématům zde tvoří příslušné profesní sekce, které diskutuje se všemi členy stejně jako krajské rady, které také připojují svá vyjádření. Výsledný postoj musí být podpořen nadpoloviční většinou vedení organizace.

Základní činností odborového svazu je zastupovat zájmy zaměstnanců ve školství. V rámci této činnosti je ČMOS PŠ ze zákona členem školské tripartity, kde tyto zájmy zastupuje. Komunikuje tedy s ministerstvem, spolupracuje s dalšími aktéry vzdělávací politiky, navrhuje svá řešení problémů nebo participuje na různých projektech a strategiích. ČMOS PŠ řeší dvě základní témata. Ze své podstaty hrají zásadní roli v tématech pracovně právních podmínek učitelů, tedy platových podmínek, podmínek ve třídě a v dalších prostorách školy, pracovních úvazků atd. Druhou linií činnosti jsou profesní podmínky, které představují jednotlivé sekce. Řeší tedy otázky jednotlivých stupňů vzdělávání, jako jsou například přijímací či maturitní zkoušky, organizace výuky atd. Kromě působení v politickém procesu odborový svaz nabízí také právní podporu pro své členy.

V rámci svého působení ve vzdělávací politice má odborový svaz poměrně silný mandát již ze zákona. I přesto ale nepůsobí izolovaně a pro prosazování svých zájmů navazuje různé typy spolupráce. ČMOS PŠ je členem Education International (EI), tedy celosvětové organizace, která sdružuje pedagogické pracovníky ze 172 zemí světa. V rámci Education International je ČMOS PŠ členem evropského regionu pod názvem European Trade Union Committee for Education (ETUCE). Na národní úrovni odborový svaz spolupracuje individuálně podle daných sekcí. Komunikuje i se zkoumanými organizacemi Pedagogickou komorou a Učitelskou platformou. Nejde však o žádnou smluvně domluvenou spolupráci, nýbrž nárazovou a účelovou spolupráci podle aktuálních témat. ČMOS PŠ považuje svou členskou základnu spíše za konzervativnější, proto se často vymezuje například vůči organizacím sdruženým ve Stále konferenci asociací ve vzdělávání (SKAV). Nejde však o žádné nepřátelské vymezování, komunikace mezi ČMOS PŠ a dalšími organizacemi funguje, ale názorový průnik není příliš velký.

5.3.2 Cíle a témata

ČMOS PŠ a jeho postoje k tématům českého školství korespondují s přijatou Strategií 2030+, na které se odborový svaz podílel a s její vizí souzní. K tomu má odborový svaz vlastní dokument s názvem České školství – co chceme. V tomto dokumentu jsou základní témata, která by odbory rády akcentovaly. Dokument je velmi obecný, je v něm napsáno, co by se mělo udělat, chybí však část, jak by se návrhy měly udělat a implementovat. Pro tuto kapitolu tak budu užívat zejména informace z rozhovoru s předsedou ČMOS PŠ Františkem Dobšíkem a Janou Kašparovou.

Organizace je ze zákona povinným partnerem, a tudíž i základním připomínkovacím místem ve vnějším připomínkovém řízení. Má tak výraznou možnost připomínkovat návrhy přicházející z ministerstva a při školské tripartitě navrhnout návrhy vlastní. Základním tématem z povahy odborové organizace jsou pracovní právní podmínky, zejména platové podmínky. ČMOS PŠ chce mít atraktivní platové podmínky a kvituje i díky vlastní intervenci zlepšení těchto podmínek. V souladu s tím vidí i problematiku generační výměnu učitelů, pro niž jsou platové podmínky podle odborů klíčové. *„Aby ten plat byl atraktivní a aby došlo k té generační výměně, protože nám do 10 let hrozí, že víc jak polovina současných učitelů odejde do důchodu. Teď tady není dostatečný kádr, který by ho mohl nahradit, i když podle posledních informací z pedagogických fakult zájem o studia začal stoupat.“*

Aktuálním tématem je pro ČMOS PŠ revize rámcových vzdělávacích programů (RVP). Zásadní problém vidí odborový svaz v tom, že ministerstvo sloučilo Národní pedagogický institut a Národní ústav vzdělávání do jednoho Národního pedagogického institutu ČR. Národní ústav pro vzdělávání podle odborů na revizi již pracoval, podíleli se na ní také odbory. Po sloučení došlo k přerušení této práce. Teď odbory čekají na poslední návrh, který budou připomínkovat. Při přípravě nové podoby návrhu se již odbory tak aktivně nezapojili a staví se k němu spíše skepticky.

Dalším zásadním aktuálním tématem je pro odborový svaz zákon o pedagogických pracovnících. Důležitý rozpor v tomto zákoně organizace vidí v uznávání odborných kvalifikací ředitelem školy. Odborový svaz nemá problém s tím, že ředitel může uznat odbornost magistru či inženýrovi na střední škole v příbuzném oboru. Problém však vidí v tom, že v poslední verzi nebyla garance, že toto nebude možné i na druhém stupni základních škol. Zde docházelo k rozporům mezi bývalým ministrem školství Plagou a ČMOS PŠ. Další rozpor vidí v nově definovaných učitelských profesích, jako je například uvádějící nebo provázející

učitel pro nově začínající učitele. V tomto případě odborový svaz vítá definici a zákonné ukotvení, rád by však měl tyto pozice jako povinnost a s tím spojené vyřešené úvazky a finanční ohodnocení. „*A pak v tom návrhu je to adaptační období, že nový učitel by měl mít toho uvádějícího učitele, což zase není dáno jako povinnost, ale je to na benevolenci toho manažera ve škole, jestli se tak rozhodne nebo nerozhodne. Pak tam není řečeno, jak to bude i odměňováno, a to i třeba učitelé, co dělají praxe pro studenty VŠ. Je to zase na tom řediteli, a to je podle nás nedostatečné z hlediska ohodnocení práce i úvazku. Jsou to pozice, kterým náleží příplatek.*“ V rámci zákona o pedagogických pracovnících by odbory ještě chtěly vyřešit možnosti pedagogického vzdělání, které je v současné době podle odborů výrazně rozvolněné, nejsou to už jen pedagogické fakulty. Organizace by to chtěla přesněji definovat. Další věcí, kterou ČMOS PŠ považuje v rámci zákona o pedagogických pracovnících za důležitou je přesčasová práce. „*Hodiny, co učíte navíc, nejsou přesčas, protože podle ministerstva práce, když to učíte v rámci pracovní doby, tak to nemůže být přesčas, to má logiku. Jsou to přespočetné hodiny a když si ten úvazek neodučíte, tak vám je jakoby neuznají. Když jdete v pondělí s dětmi do divadla a dohlížíte na ně, tak vám to neuznají, protože jste ty hodiny vlastně neodučili, takže vám ty hodiny v týdnu navíc neproplatí, ale kdybyste byl nemocný a tím pádem neučil vůbec, vůbec nebyl s těmi dětmi, tak vám ty hodiny uznají, protože je to překážka započítatelná do náhradní doby. A my chceme, aby do té doby bylo započítáváno i tohle.*“ Druhou věcí je v tomto ohledu osmihodinová pracovní doba, kterou by nemuseli učitelé trávit jen na pracovišti. Chtěli by mít legislativně ukotvenou podobu jako je tomu v případě vysokoškolských vyučujících. „*My už jsme si dřív vymohli, aby tam bylo řečeno, ale není to tam dokonale řečeno, že de facto musíte být v tu dobu, kdy učíte a kdy vám to nutně nařídí ředitel, třeba třídní schůzky. Při těch nemůžete být doma. Ten zbytek si ale rozhodujete vy, jestli si ty písemky odnesete domů nebo to opravíte ve škole a aby se evidovalo jen to, co vám je nařízeno na tom pracovišti. Správně byste měl napsat, aby to bylo správně, že od půl 8 do půl 9 večer jste opravoval písemky. To je podle nás pitomost a vycházíme z toho, jak to mají vysokoškolští učitelé, že jestli si to odpracujete v kanceláři nebo doma, abyste o tom nemuseli vést nějaké podrobné zápisy. Může se to jevit jako malicherné, ale leckde to přináší komplikace.*“

ČMOS PŠ uvítal změnu financování regionálního školství, která je platná od 1. ledna 2020. Nová podoba financování přešla od financování podle počtu žáků k financování podle počtu objemu výuky a platů pedagogů a zaměstnanců ve školském zařízení. Tato změna odbourala nedostatek financí na odměny v případě staršího pedagogického sboru. V rámci financování

školství se odborový svaz pravidelně vyjadřuje ke státnímu rozpočtu, kde jednoznačně podporuje navýšení finančních prostředků na 6 % HDP.

5.3.3 Role organizace ve vzdělávací politice

ČMOS PŠ má výrazně jinou roli oproti ostatním organizacím. Jejich pozice je dána zákonem a je tak jedinou ze zkoumaných organizací, s kterou ministerstvo musí komunikovat, a to zejména ve formátu tzv. školské tripartity. Z veřejně politického hlediska jde odborový svaz zařadit mezi zájmové skupiny, která prosazuje své zájmy. Z hlediska legislativního jsou odbory také sociálním partnerem ministerstva, jenž zastupuje zájmy zaměstnanců ve školství.

Ze své pozice sdružuje pedagogy a zaměstnance ve školství. Nabízí jim možnost připomínkovat a ovlivňovat vzdělávací politiku. Pro své členy také nabízí právní servis v případě konfliktu se zaměstnavatelem.

5.4 Otevřeno

5.4.1 Představení organizace

Organizace Otevřeno funguje jako zapsaný spolek. Vznikla v roce 2015 původně jako studentský spolek, který nebyl spokojen s tím, jaké vzdělání se jim dostává na pedagogické fakultě. V současné době má však spolek celorepublikovou působnost. Sami sebe však nazývají spíše hnutím. V rámci této práce se však budu držet označení spolek či organizace.

Organizace Otevřeno má v současné době zhruba 250 členů a několik zaměstnanců. Mezi členy patří studenti pedagogických fakult, učitelé a vzdělavatelé na pedagogických fakultách či dalších fakultách připravující učitele. V rámci Otevřena existuje několik typů členství. Jde buď o aktivní členy, dobrovolníky, kteří se podílejí na aktivitách organizace. Z celkového počtu 250 členů je 100 nebo 120 podporovatelů, což jsou členové, kteří souzní s vizí Otevřena, realizují ji, ale již nemají čas nebo kapacity se aktivně podílet na všech činnostech organizace. Jsou to často učitelé plně vytížení svým zaměstnáním. Počet učitelů tvoří zhruba 150 členů z celkového počtu, jsou v tom však započítáni i studenti, kteří již nějakým způsobem vyučují. V porovnání s ostatními organizacemi tak jde o velmi malou organizaci, s velmi nízkým počtem členů. Svým fungováním se však zaměřuje na jiné oblasti vzdělávací politiky než jiné organizace a přináší jiná témata učitelé komunity. Základní podmínkou členství je jednak pedagogické působení, které nemusí mít nutně formu učitele ve škole, ale může se týkat jiné práce s dětmi, jako je

například působení v neformálním vzdělávání (lektor, vedoucí na dětském táboře, trenér atd.). Kromě toho je podmínkou členství také souhlas s vizí, kterou Otevřeno přináší. V rámci svého působení se snaží Otevřeno zastupovat všechny tři výše zmíněné skupiny, tedy studenty, učitele a vzdělavatele učitelů. Nemá však ambice zastupovat všechny, zastupuje pouze své členy, mluví jejich hlasem.

Cílem organizace Otevřeno je proměnit vzdělávání jako celek, kde jako klíčový prvek úspěchu této proměny vidí vzdělávání a přípravu učitelů. Ve svém portfoliu má Otevřeno celou řadu činností, které rozděluje do tří oblastí:

1. studentské,
2. akademické,
3. politické a mediální.

V rámci studentské oblasti cílí na studenty všech fakult připravující učitele. Přípravují pro ně různé semináře či workshopy. Snaží se je přimět k tomu, aby se zajímali o to, co a jak je možné dělat jinak. V akademické oblasti Otevřeno cílí na vyučující na fakultách připravující učitele. Snaží se propojovat vyučující, kteří chtějí inovovat svou výuku, mezi sebou. Snaží se jim nabídnout prostor a možnosti pro sdílení svých zkušeností, snaží se přesvědčovat jiné vyučující k inovaci jejich výuky atd. Třetí oblastí je činnost politická a mediální. V rámci této oblasti se Otevřeno snaží o co největší informovanost společnosti o učitelích a jejich profesi. Podle organizace Otevřeno je informovanost společnosti o reformě přípravy učitelů naprosto nezbytná. V rámci této oblasti pak dochází i ke komunikaci s ministerstvem či novináři, díky čemuž může organizace své postoje prezentovat v médiích.

Předsedou organizace Otevřeno je Tomáš Čakloš. Rozhovor jsem prováděl s vedoucí politicko-mediálního programu a PR Markétou Popelářovou. Vedoucími orgány organizace je šestičlenná Rada a Předsednictvo. Pro tvorbu stanovisek a postojů má Otevřeno ještě několik pracovních týmů, které se tvoří podle toho, co je v dané chvíli potřeba řešit za témata. Pro vnitřní fungování má Otevřeno strategii, které se drží. Na této strategii pracovalo celé hnutí a každý se tak mohl vyjádřit. Ve strategii jsou jasně definována důležitá témata, priority, vnitřní fungování, k čemu se vyjadřuje celá členská základna, co řeší jen vedení atd. V rámci diskuze svých členů nad důležitými tématy pro organizaci se Otevřeno snaží předcházet neshodám již při přihlašování nových členů, kdy členové podpisem souhlasí s vizí Otevřena. Někdy se stane, že nějaký člen zjistí nespokojenost s touto vizí, ale v případě Otevřena jde o jednotky případů.

V rámci svého působení Otevřeno spolupracuje s celou řadou organizací. Zásadním partnerem je organizace Učitel naživo, která se podobně jako Otevřeno zabývá zejména přípravou učitelů. Následně je Otevřeno členem širší spolupráce mezi organizacemi Otevřeno, Učitelská platforma, Učitel naživo a Začni učit. Samozřejmě také uzavírá jednorázové účelové spolupráce podle aktuálních potřeb. Obecně spolupráci Otevřeno velmi vítá a považuje za důležitou, neboť jednotný hlas několika organizací je pak čitelnější a hlasitější. V otázce jednotné profesní organizace Otevřeno vidí problém ve vedení celé učitelské komunity. *„Je jednodušší vést menší organizací, vést a koordinovat všechny zájmy ve velké organizaci by bylo složitější, ale neříkám, že by nestálo za to. Nemyslím si, že ty organizace jsou na to připravené. Jak jsem mluvila o těch 4 organizacích, s kterými spolupracujeme velmi úzce, tak už tady narážíme na celou řadu problémů. Koordinace a komunikace mezi námi je docela zátěž, není to vůbec jednoduché.“*

5.4.2 Cíle a témata

Zásadním tématem, které je pro organizaci Otevřeno stěžejní a kterým se zároveň nejvíce odlišuje od ostatních zkoumaných organizací, je příprava učitelů. V současné době podle organizace Otevřeno pedagogické fakulty a další fakulty připravující učitele nepřipravují své studenty na to, co je následně čeká v praxi. Podle jejich vyjádření se fakulty připravující učitele více věnují jejich znalostem, aby byli, co největšími odborníky na předmět, který budou v budoucnu vyučovat, a již ne tolik jejich didaktickým kompetencím. Podle organizace Otevřeno by se fakulty měly více snažit o to, aby jejich absolventi více zvládali náročné situace ve třídě s dětmi. Vychází z myšlenky, že učitel v dnešní době již není ten, kdo dětem předává informace, má kromě toho jiné funkce, jako je například podpora dětí v učení, podpora dětí v získávání kompetencí a ne jen informací, které fakulty dostatečně neakcentují.² Organizace Otevřeno má jasnou představu o tom, jak by měl podle nich vypadat učitel v současné době a snaží se svými aktivitami o to, aby podle toho byl také připravován na své budoucí povolání. Kromě poměru mezi didaktikou či pedagogickými schopnostmi učitele a odbornými informacemi vidí Otevřeno problém i v pedagogických praxích. Praxí by mělo být v první řadě více, ale hlavně by měly být kvalitnější a propracovanější. Studenti by podle organizace měli chodit ke kvalitním učitelům a získávat kvalitní zpětné vazby, aby věděli, na co se mají do budoucna zaměřit nebo co vlastně na té praxi předvedli. V současné době se připravuje reforma

---

² Konkrétním příkladem zmíněných kompetencí je naučit se, jak dětem předávat informace, jak by je měli komunikovat, jak vůbec pracovat s dětmi ve třídě, jak ve třídě vytvořit takovou atmosféru, aby se tam děti chtěly učit, jak řešit problémy atd.

týkající se systémově změny výuky na fakultách připravující učitele, na níž se právě organizace Otevřeno nějakým způsobem podílí zejména z informační a komunikační stránky, informuje o ni veřejnost atd.

Dalším tématem, které je pro organizaci Otevřeno velmi důležité, je popularizace učitelské profese. Organizace se snaží komunikovat navenek, snaží se zvýšit prestiž učitelského povolání, aby děti a studenti nebyli odrazováni od toho, aby se stali učiteli. Za důležité také v tomto ohledu považují finanční ohodnocení, které by také motivovalo motivovanější studenty hlásit se k učitelství.

Stejně jako pro ostatní organizace, i pro Otevřeno je důležitá aktuálně probíraná novela zákona o pedagogických pracovnících. Organizace Otevřeno novelu podporuje, ale vidí ji jako krátkodobé řešení, které pomůže vyřešit nedostatek učitelů, ředitel by tudíž mohl sáhnout i po učitelích bez pedagogického vzdělání. V dlouhodobějším horizontu však organizace Otevřeno požaduje, aby učitelé měli pedagogické vzdělání.

Podle organizace Otevřeno je jednou ze zásadních kompetencí učitelů tzv. well-being, tedy schopnost vytvořit atmosféru ve třídě pro děti tak, aby se v ní cítily příjemně, aby se v ní chtěly učit. Je pro ně důležité, aby děti rády chodily do školy a neměly z toho trauma.

5.4.3 Role organizace ve vzdělávací politice

Organizace Otevřeno se zásadně liší od ostatních organizací, a to tím, že svůj fokus zájmů směřuje na přípravu učitelů, kterou považuje za klíčovou pro změnu vzdělávání u nás. Stejně jako předchozí organizace Pedagogická komora i Otevřeno jednoznačně splňuje definici zájmové skupiny. Organizace má svou představu o tom, jak by měla vypadat výuka a příprava nových učitelů a díky interakci s ministerstvem a dalšími institucemi se jí snaží prosadit. V rámci připravované novely Otevřeno působí jako komunikační partner, který informuje o připravované novele, seznamuje s ní veřejnost, přesvědčuje další aktéry pro myšlenku reformy. Vzhledem k nízkému počtu členů Otevřeno k prosazování svých zájmů využívá i širší spolupráce s dalšími organizacemi, jako je například Učitel naživo či Učitelská platforma.

Kromě této role Otevřeno působí jako jakási sdílená platforma pro učitele a vzdělavatele nových učitelů. Snaží se pro svou myšlenku získávat nové členy, propojuje vzdělavatele, kteří podporují vizi Otevřena, nabízí možnost podpory pro vzdělavatele a učitele, kteří chtějí inovovat výuku.

5.5 Shrnutí

Zkoumané učitelské organizace mají jednu společnou věc. Všechny se dají zařadit mezi zájmové skupiny. Při tvorbě vzdělávací politiky hájí zájmy svých členů, prosazují své návrhy a následně jako učitelé jsou důležitým prvkem implementace. Odborový svaz je také sociálním partnerem MŠMT při řešení sociálních a ekonomických otázek. MŠMT má ze zákona jedinou povinnou organizaci, s kterou musí komunikovat, a tou je právě ČMOS PŠ. Jiné organizace si vybírá podle vize vedení ministerstva. Můžeme tak jednoznačně vidět jak z mé bakalářské práce, tak mnoha vyjádření ministra Gazdíkova či jeho předchůdce Plagy (ČT24 2021, Globe24 2018), že ne všechny učitelské organizace mají stejný přístup k ministerstvu a jeho tvorbě vzdělávací politiky. Učitelská platforma a organizace Otevřeno mají jednoznačně bližší vztah s ministerstvem než Pedagogická komora.

Učitelské organizace u nás tedy jednoznačně netvrdí, že by zastupovaly učitelskou komunitu jako celek nebo měly tu ambici. Při komunikaci s ostatními aktéry při tvorbě politiky mluví hlasem svých členů, který při celkové velikosti učitelské komunity u nás není v žádném případě nijak zásadní. V tomto případě by bylo dále zajímavé zkoumat, jakým způsobem si ministerstvo vybírá pro svou komunikaci učitelské organizace a jaké pro to má důvody. Organizace také často popisují, proč si myslí, že to u nás zatím nemůže více fungovat. Všechny zkoumané organizace spojuje jejich zapojení členů do fungování organizace a tím pádem možnost ovlivňovat postoje organizace, její komunikaci a promlouvat do tvorby vzdělávací politiky pomocí připomínek. V každé zkoumané organizaci má každý řadový člen možnost se vyjadřovat.

Z vyzkoumaného lze vidět, že ochota spolupracovat či se slučovat je velmi omezená. Organizace navazují spolupráce účelově podle aktuálních témat a uvědomují si tak větší sílu hlasu. V rámci zkoumaných organizací existuje otevřená spolupráce mezi Učitelskou platformou a organizací Otevřeno, kde můžeme vidět významný jak názorový, tak personální překryv. Na druhé straně mezi Učitelskou platformou a Pedagogickou komorou, tedy organizacemi, které se považují za učitelské profesní organizace, naopak můžeme vidět velké názorové neshody (např. zákon o pedagogických pracovnících, profesní komora), které jsou doplněny četnými osobními spory.

V rámci akcentace témat můžeme vidět mnohé rozdíly. Učitelská platforma a Pedagogická komora ze své povahy věnují podobným tématům, mají na ně však často rozdílné názory. Organizace Otevřeno se nejvíce zaměřuje na přípravu učitelů a jejich nástup do školy. Toto

téma zase není tak akcentované u jiných organizací. ČMOS PŠ zase řeší častěji než jiné organizace pracovní právní podmínky. Organizace také uvedly, že existuje nepsaná dohoda o tom, že platové a pracovní podmínky budou v gesci odborů. Ostatní organizace tuto otázku komentují, mají k ní postoj, ale řešení a zastupování učitelů v této oblasti nechávají spíše na odborovém svazu. Mezi zásadní témata, které řeší všechny organizace jednoznačně patří zákon o pedagogických pracovnících, revize rámcových vzdělávacích programů, podpora a postavení učitele nebo pracovní právní podmínky. V rámci těchto témat se však organizace velmi názorově liší. V otázce zákona o pedagogických pracovnících se nejvíce štěpí v otázce určování pedagogické odbornosti ředitelem či definici dalších pedagogických profesí a jejich povinném začlenění ve škole. Revize rámcových vzdělávacích programů přináší do učitelských organizací výraznou skepsi, neboť toto téma se ve vzdělávací politice řeší již velmi dlouho, bylo mnohokrát měněno a stále na něj není jednotný pohled. Jednotlivé učitelské organizace následně akcentují svá témata, která svým způsobem také určují, jak se organizace ubírá. Mezi zásadní témata Učitelské platformy patří například well being, vedení a podpora ředitelů či otázka vzdělávání dětí s jiným mateřským jazykem. Zásadním cílem Pedagogické komory je ustanovení pedagogické komory ze zákona. Organizace Otevřeno se nejvíce zabývá přípravou učitelů a jejich nástupem do zaměstnání. Odborový svaz ze své podstaty nejvíce řeší pracovní právní podmínky učitelské profese.

V souvislosti s otázkou témat je také důležité zmínit, že témata ve vzdělávací politice mají z mnoha důvodů velmi dlouhý časový přesah. V této práci mám stanoveno časové rozmezí posledních 10 let. Není ho však jednoduché dodržet, neboť zmíněná témata mají často daleko větší přesah. Druhým důvodem je také velmi krátké působení učitelských organizací. Kromě odborového svazu, který vznikl společně s ČMKOS již v roce 1990 a má jiné postavení než zbylé organizace, jsou ostatní organizace velmi mladé a ve vzdělávací politice tak dlouho nepůsobí. V rámci témat je také nutné mít na paměti, že respondenti mluvili často o tématech, která zrovna řeší v připomínkovém řízení.

V otázce role učitelských organizací se jednoznačně jedná o zájmové skupiny. Zastupují své členy-učitele a jejich zájmy, mají jasnou představu o vzdělávací politice a tu se snaží svými aktivitami a spoluprací s ostatními aktéry prosazovat. Dále se snaží fungovat jako odborné týmy nebo pracují v poradních orgánech ministerstva jako zástupci učitelů. Hlavním posláním zkoumaných učitelských organizací je existence platformy učitelů pro sdružování učitelů a sdílení zkušeností či příkladů dobré praxe. Pro tuto činnost nejčastěji využívají sociální sítě. Kromě těchto činností směrem navenek zkoumané organizace nabízejí celou řadu možností pro

své členy. Kromě sdílení a sdružování mohou členové také využívat právní poradenství, rodičovské poradny a další poradenských služeb.

6. Diskuse

Učiteléské organizace působí ve vzdělávací politice jako zájmové skupiny. Mají jednoznačnou představu o tom, jak má naše vzdělávání včetně postavení učitele vypadat a takovou představu se snaží prosazovat. V rámci teoretických východisek jsem do práce vstupoval s tím, že učiteléské organizace budou fungovat jako zájmové skupiny a u všech zkoumaných organizací se východisko potvrdilo. Ve vzdělávací politice to však není jejich jediná role. Kromě zastupování zájmů svých členů zkoumané učiteléské organizace fungují jako platformy pro své členy-učitelé ke sdílení svých zkušeností či příkladů dobré praxe, nabízí poradny. Učitelé jako jednotlivci se díky organizacím mohou zapojovat do tvorby politiky. Organizace se také snaží působit jako odborné skupiny pro tvorbu stanovisek a postojů.

Paul Croll (1994) definoval 4 modely učitelé ve vzdělávací politice – partner, realizátor, oponent a tvůrce. Žádná ze zkoumaných organizací se neukázala jako aktivní tvůrce politiky. V současné době se nedá říct, že by některá ze zkoumaných organizací sama aktivně tvořila politiku či dokonce nastavovala agendu. Některé ze zkoumaných organizací jsou bez pochyby partnerem. Sami fungují v různých poradních skupinách MŠMT, například Učiteléská platforma nebo Otevřeno. Odborový svaz je sociálním partnerem ze zákona. Oponenty a realizátory se dají nazvat všechny zkoumané organizace.

V rámci tvorby procesu politiky je zajímavým zjištěním, jaké organizace se podílí na tvorbě přímo na začátku. Organizace Otevřeno participuje na vzniku reformy pedagogických fakult, která by zlepšila přípravu učitelů. Učiteléská platforma sama v současné době připravuje návrh učiteléského poradního sboru, který by fungoval přímo ve struktuře MŠMT (Mazancová 2022). ČMOS PŠ je partnerem MŠMT ze zákona, má tak oproti zbylým organizacím výrazně odlišné postavení. Pedagogická komora má přístup k MŠMT značně omezený. Se současným vedením ministerstva má rozdílné názory, jako například v případě zákona o pedagogických pracovnících, a dostává se s ním v takových otázkách často do sporu. Zejména díky tomuto aspektu pak příliš nefunguje vzájemná komunikace mezi MŠMT a Pedagogickou komorou. V tomto aspektu fungování učiteléských organizací můžeme vidět výrazný rozdíl mezi zkoumanými organizacemi.

V otázce témat a názorů na ně se zkoumané učiteléské organizace liší. Akcentují podobná témata, jako je zákon o pedagogických pracovnících nebo podpora učitelů, představy jsou však často rozdílné. Původním záměrem mé práce bylo zkoumat, jaké názory mají učitelé, resp. učiteléské organizace na podobu českého vzdělávacího systému. Hned po úvodním prozkoumání

terénu jsem svůj původní záměr musel přehodnotit, neboť jsem zjistil, že otázky vzdělávacího systému jako jsou zkoušky či víceletá gymnázia, učitelské organizace řeší, vyjadřují se k nim, ale jiná témata, o kterých píšu v celé práci, považují za výrazně důležitější. Vztáhnout zjištěná témata k teoretickým východiskům své práce považuji za poměrně složité vzhledem ke složitosti a specifčnosti našeho vzdělávacího systému. V rámci své práce předkládám náhled na učitelské organizace, který u nás není tolik zkoumán. Výsledky této práce v oblasti témat a postojů k nim by následně mohly být porovnávány s možnými navazujícími výzkumy, jakým může být například kvantitativní výzkum, který by zjišťoval názory učitelů a dal by se vztáhnout na celou učitelskou populaci.

V otázce zájmů výsledky mého výzkumu ukázaly, že zkoumané učitelské organizace zastupují pouze své členy. Výjimkou je opět odborový svaz, který zastupuje všechny zaměstnance a vnímá svou pozici i tak, že zastupuje zaměstnance-nečleny. Žádná ze zkoumaných učitelských organizací ale nezastupuje učitelskou populaci jako celek a každá to odůvodňuje svým způsobem. Je pak na místě si pokládat otázku, jak jsou zastupováni nečlenové zkoumaných organizací, kterých je drtivá většina. A zda jsou pro MŠMT jako zástupci učitelské populace relevantní spolky s nízkými jednotkami členů. Všechny tyto otázky by mohly být námětem k dalším výzkumům týkající se působení učitelů ve vzdělávací politice.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo identifikovat aktuální témata a postoje k nim, které jsou zásadní pro učitelské organizace zastupující učitele. Druhým cílem mé práce bylo identifikovat a popsat, koho organizace zastupují a jakou roli zastávají ve vzdělávací politice. Hlavními daty jsou 4 polostrukturované rozhovory se zástupci zkoumaných učitelských organizací. Konkrétně jsem rozhovor prováděl s předsedkyní Učitelské platformy Petrou Mazancovou, viceprezidentem Pedagogické komory Jankem Wagnerem, předsedou ČMOS PŠ Františkem Dobšíkem a vedoucí politicko-mediálního programu a PR organizace Otevřeno Markétou Popelářovou. Podpůrnými daty byly výstupy z webových stránek jednotlivých organizací jako jsou například tiskové zprávy. Pro analýzu sesbíraných dat jsem použil kvalitativní obsahovou analýzu, tedy otevřené kódování a následnou kategorizaci, která mi vytvořila osnovu výsledného textu.

Jak jsem popisoval již výše, základními tématy jsou pro učitelské organizace v současné době zákon o pedagogických pracovnících, revize rámcových vzdělávacích programů, podpora a postavení učitelů a pracovně právní podmínky učitelské profese. Pak je také celá řada témat, které akcentují jednotlivé organizace zvlášť a které svým způsobem charakterizují dané organizace. V případě Učitelské platformy je to například well being či podpora ředitelů. Zásadním tématem pro Pedagogickou komoru je ustanovení profesní komory ze zákona. Organizace Otevřeno se nejvíce zaměřuje na přípravu učitelů, ČMOS PŠ zase na pracovně právní podmínky a situaci vnímá více z pohledu zaměstnanců.

V otázce reprezentace zájmů žádná učitelská organizace nezastupuje učitelskou komunitu jako celek, při svých aktivitách funguje pouze jménem svých vlastních členů. Organizace ani nemají tu ambici. Jedinou výjimkou je Českomoravský odborový svaz pracovníků školství, který se však na celou problematiku dívá z pohledu zaměstnanců. Ze své podstaty tak zastupuje všechny zaměstnance ve školství, tedy kromě pedagogických pracovníků i ty nepedagogické.

Učitelské organizace se dají při tvorbě vzdělávacích politik jednoznačně považovat za zájmové skupiny. Jménem svých členů se snaží prosazovat svou vizi vzdělávání u nás. Kromě těchto činností organizace fungují pro učitele jako platformy ke sdružování učitelů a sdílení zkušeností či příkladů dobré praxe. Nabízí různé typy poradenských služeb pro své členy.

Praktické využití této práce vidím zejména při tvorbě vzdělávací politiky. Může být užitečná pro tvůrce politiky, kterým může posloužit zejména jako podklad pro tvorbu politiky týkající

se učitelů, aby si udělali představu o tom, co sami učitelé vnímají pro svou práci jako důležité a co by jim mohlo zlepšit fungování ve školství. V rámci mé práce jsem si pokládal otázku, jaké zastoupení má vůbec učitelská komunita ve vzdělávací politice, pokud jednotlivé učitelské organizace zastupují jen své členy. Jednotliví učitelé individuálně do tvorby vzdělávací politiky nemají příliš velkou šanci zasáhnout. Jak jsem psal již výše, bylo by jistě přínosné prozkoumat názory pedagogické komunity kvantitativním šetřením, aby se výsledky výzkumu daly vztáhnout na celou komunitu. Moje práce takové zobecnění neumožňuje.

Celkově vnímám svou práci jako velmi aktuální a relevantní ke studovanému oboru. Věřím, že může pomoci více pochopit učitelské organizace a jejich působení ve vzdělávací politice, tedy velmi málo zkoumané oblasti vzdělávací politiky. Na to, jak jsou učitelé významným aktérem vzdělávací politiky, je jim věnována velmi malá pozornost. Jsem přesvědčen, že tato práce by mohla inspirovat i k dalším výzkumům, jenž jsem navrhoval výše.

Seznam použitých zdrojů

BREBURDOVÁ, Hana. *Zákonná úprava orgánů profesních komor* [online]. Brno, 2018 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/e2fg0/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Veronika SMUTNÁ.

COLEBATCH, H. K. *Úvod do policy*. Brno: Barrister & Principal, 2005. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-86598-79-9.

CROLL, Paul, et al. *Teachers and education policy: Roles and models*. British Journal of Educational Studies, 1994, 42.4: 333-347.

Česká školní inspekce (2018). Mezinárodní šetření TALIS 2018. Národní zpráva. Dostupné z https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/Narodni-zprava-z-setreni-TALIS-2018_web.pdf

DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, 255 stran; 22 cm. ISBN 978-80-7367-385-7.

FIALA, Josef a Pavel MATES. *Komory podnikatelů a komory svobodných povolání*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0983-7.

FIALA, Petr. *Definice zájmových skupin. K některým teoretickým problémům politologického výzkumu organizovaných zájmů*. (A Definition of Interest Groups. Theoretical Problems of Organized Interests in the Research of Political Science.). Politologický časopis. Brno: MU, 1999, VI, No 1, p. 52-60. ISSN 1211-3247.

FIALA, Petr. *Funkce zájmových skupin v politickém systému ČR*. Parlamentní zpravodaj. Praha: IDEU, 1997, roč. 1996-97, č. 10, s. 525-528. ISSN 1211-073X.

FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Praha: Barrister & Principal, 1998. Vědecké studie (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-31-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Charta učitelů. Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Dokumenty, Pedagogické centrum Praha, 1995

JAMES, Tom. Teachers, State Politics, and the Making of Educational Policy. The Phi Delta Kappan, 1976, 58.2: 165-168.

JELÍNKOVÁ, Marie. Případová studie. In NEKOLA, Martin, GEISLER, Hana a MOURALOVÁ, Magdalena. (eds.) Současné metodologické otázky veřejné politiky. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1865-4.

KALOUS, Jaroslav, 2006. Aktéři vzdělávací politiky. In: Teorie a nástroje vzdělávací politiky. Praha: Karolinum, s. 23–32. ISBN 80-246-1260-7.

KRPEC, Oldřich, Vít HLOUŠEK a Petr FIALA. *Evropeizace českých odborových svazů: proměny strategie reprezentace zájmů a okruhu partnerů v procesu evropské integrace*. Politologický časopis – Czech Journal of Political Science. 2007, 2007(2), 95-109.

LACINOVÁ, Alexandra. *Závěrečná zpráva k zmapování učitelských organizací a sdružení*. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2020.

Legislativní proces projednávání návrhů zákonů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. [cit. 2022-01-04]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=331>

MALE, George A. Problems in Research on Teachers' Organizations. History of Education Journal, 1955, 251-260.

NOVÁ, Alena. *Jaké je skutečné pracovní vytížení učitelů v Německu* [online]. 2018 [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: tprovzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/jake-je-skutecne-pracovni-vytizeni-ucitelu-v-nemec

POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-50-4.

Ředitelé by měli mít právo sami školu zavřít, řekl Gazdík. *ČT24* [online]. 2021 [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3408996-reditele-meli-mit-pravo-sami-skolu-zavrit-rekl-gazdik>

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha: Portál, 2002, 207 stran: grafy, tabulky. ISBN 80-7178-628-4.

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele školního roku 2021/2022. *Statistický informační systém Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2022-05-02].

Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

STRAKOVÁ, Jana; SIMONOVÁ, Jaroslava; GREGER, David. Vliv postojů učitelů na výsledky žáků. *Sociologicky Casopis*, 2018, 54.5: 727-748.

TRNKOVÁ, K., CIHÁČEK, V. *Možnosti prosazování zájmů rodičů ve škole*. Pedagogická orientace 2003, č. 2, s. 22-37. ISSN 1211-4669.

ZELINKOVÁ, Anna. Učitelé. In KOHOUTEK, Jan, VESELÝ, Arnošt, ŠPAČKOVÁ, Zuzana, kol. *Vzdělávací politika*. Brno, 2015.

Zkušenosti českých učitelů s distanční výukou [online]. 2021 [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/zkusenosti-ceskych-ucitelu-s-distanzni-vyukou>

Právní předpisy

Vyhláška č. 27/2016 o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných

Data

Rozhovor s předsedkyní Učitelé platformy Petrou Mazancovou

Rozhovor s viceprezidentem Pedagogické komory Jankem Wagnerem

Rozhovor s předsedou ČMOS PŠ Františkem Dobšíkem

Rozhovor s vedoucí politicko-mediálního oddělení a PR Otevřena Markétou Popelářovou

Webové stránky Učitelé platformy

Webové stránky Pedagogické komory

Webové stránky ČMOS PŠ

Webové stránky Otevřena

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet zmínek a vyjádření učitelských organizací podle Newton Media.....	20
Tabulka 2: Informace o rozhovorech a respondentech	20
Tabulka 3: Zkoumané učitelské organizace	24